

Gezinsgericht Werken

bij de William Schrikker Groep

Naam: Harun Eser

Studentnr: 3151794

Universiteit Utrecht

Juli 2015

Scriptbegeleider: Tanja van der Lippe

2° beoordelaar: Mark Veenbrink

Inhoudopgave

Hoofdstuk 1	Inleiding	4
1.1	Criminaliteit en jeugd	4
1.2	Gezinsgericht werken	6
1.3	Doelgroep	8
1.4	Probleemstelling	8
1.5	Methode onderzoek	10
1.6	Maatschappelijk en wetenschappelijk relevantie	11
1.7	Scriptieopbouw	12
Hoofdstuk 2	Gezinsgericht Werken	13
2.1	Inleiding	13
2.2	Gezinsgericht Werken	13
2.3	Theoretisch uitwerking	21
2.4	Gezinsgericht Werken en sociaal kapitaal	22
2.5	Binding	23
2.5.1	Binding gezin en delinquentie	24
2.6	Steun en communicatie binnen het gezin	25
2.7	Monitoring en betrokkenheid binnen het gezin	27
2.8	Vrienden en delinquentie	28
2.9	Hypothese	30
Hoofdstuk 3	Data en Methode	34
3.1	Data	34
3.2	Dataverzameling	38
3.3	Respondenten	38
3.4	Variabelen	40
3.5	Analyse	42

Hoofdstuk 4	Resultaten en Analyse	43
4.1	Beschrijvende statistiek binding ouders	43
4.2	Toetsend statistiek binding ouders	45
4.3	Beschrijvende statistiek vrienden	50
4.4	Toetsend statistiek vrienden	51
Hoofdstuk 5	Conclusie	57
5.1	Conclusie onderzoek	57
5.2	Discussie	60
5.3	Aanbeveling	62
	Literatuurlijst	65

1.1 Criminaliteit en jeugd

In dit scriptieonderzoek gaat het om de begeleiding van criminele jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB). Voor een goed begrip wordt eerst ingegaan op cijfers rond jongeren en criminaliteit, vervolgens wordt besproken wat een LVB inhoudt. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) woonden er in Nederland op 1 januari 2015 1.206.685 jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar en 1.465.547 jongeren in de leeftijd van 18 tot en met 24 jaar (CBS Statline 2015). In 2012 werden 17.520 minderjarige verdachten aangehouden op verdenking van een misdrijf. Uiteindelijk zijn ruim 15.500 van deze minderjarige verdachten veroordeeld. Daarvan betrof 30% een geweldsmisdrijf, 30% een vermogensmisdrijf, 20% vernielingen en openbare orde misdrijven, 2% een drugsmisdrijf, 4% een verkeersmisdrijf en 14% een overig of onbekend misdrijf (Van der Laan e.a. 2014, p. 56). In datzelfde jaar werden 48.380 jongvolwassenen (18-24 jaar) aangehouden. Uiteindelijk zijn er bijna 19.500 jongvolwassenen (18-24 jaar) in 2012 veroordeeld door de rechter. Daarvan betrof 18% een geweldsmisdrijf, 24% een vermogensmisdrijf, 13% vernielingen en openbare orde misdrijven, 5% een drugsmisdrijf, 19 % een verkeersmisdrijf en 24% een overig of onbekend misdrijf (Van der Laan e.a. 2014, p. 56).¹

Daarnaast is het aantal recidivisten onder jongeren zorgwekkend. Van de minderjarige jongeren die in 2009 veroordeeld zijn voor een misdrijf, recidiveert 35% binnen twee jaar (Van der Laan e.a. 2014, p. 65; zie ook Wartna e.a., 2011). Van de jongvolwassenen in de leeftijd van 18 to 24 jaar recidiveert 31% binnen twee jaar (Van der Laan e.a. 2014, p. 65). Recidive leidt tot vele slachtoffers en blijvende schade. Moffit (1993) heeft aangetoond dat het vertonen van crimineel gedrag tijdens de jeugd zich voortzet tijdens de volwassenheid. Dit maakt het van groot belang om de kans op recidive te verkleinen. Gebeurt dit niet, dan zal de samenleving op lange termijn de schadelijke gevolgen hiervan ondervinden.

---

¹ De percentages tellen niet op tot 100%, omdat men in een jaar meerdere malen veroordeeld kan zijn voor een misdrijf.

Dit onderzoek is gericht op de begeleiding van delinquente jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB). Een LVB bestaat uit een combinatie van beperkt intellectueel functioneren (IQ van 85 en lager) met beperkingen in het sociaal aanpassingsvermogen, die zich onder andere uiten op het gebied van communiceren, wonen, werk en zelfstandig beslissingen nemen (Ponsioen & Verstegen, 2006; Kaal et al., 2011, p. 13). Een LVB gaat gepaard met bepaalde kenmerken die een verhoogd risico op delinquentie met zich brengen, zoals een neiging om problematische situaties op een agressieve of juist passieve manier op te lossen, impulsief reageren zonder na te denken over de gevolgen, onderontwikkeling van emoties als geweten en empathie, en de behoefte om bij de groep te horen, waardoor zij zich vaak stoerder voordoen dan zij zijn (Eijgenraam et al., 2005; Kleinert et al., 2009; Van Nieuwenhuijzen & Elias, 2009; Zoon, 2012). Daarnaast hebben mensen met een LVB een drie tot vier keer grotere kans op psychiatrische stoornissen, fysieke problemen en gedragsproblemen dan mensen zonder een LVB (Vermeulen et al., 2007). Verder verhoogt de gezinssituatie van jongeren met een LVB dikwijls het risico op delinquentie. Zo hebben de ouders van jongeren met een LVB in 30% van de gevallen zelf ook een LVB, wat communicatie en ondersteuning door de ouders bemoeilijkt (Kea, 2010). Verder is er in deze gezinnen vaak sprake van opvoedproblematiek. Ze komen uit de zogenaamde ‘multi-problem’ families, waarbinnen vaak sprake is van mishandeling, seksueel misbruik of verwaarlozing (Eijgenraam et al., 2005).

Criminaliteit brengt emotionele en financiële kosten met zich. Criminaliteit tast daarnaast het veiligheidsgevoel van de maatschappij aan. Zo werd in 2012 bijna 20% van de Nederlandse bevolking in de leeftijd van 15 jaar en ouder slachtoffer van criminaliteit (Kalidien & De Heer-de Lange 2014, p. 60). In 2012 voelde 37% van de Nederlandse bevolking in de leeftijd van 15 jaar en ouder zich wel eens onveilig en in de stedelijke gebieden bedroeg dit percentage 45% (Kalidien & De Heer-de Lange 2014, p. 80). De totale uitgaven aan veiligheidszorg bedroegen in 2011 ongeveer 13 miljard euro (Kalidien & De Heer-de Lange 2014, p. 229). Hierbij moet gedacht worden aan kosten voor preventie, opsporing en tenuitvoerlegging, ondersteuning van slachtoffers en ondersteuning

van verdachten en daders. De jaarlijkse schade door criminaliteit wordt geschat op 26,1 miljard euro, grofweg 4% van het bruto binnenlands product (Kalidien & De Heer-de Lange 2014, p. 254).

1.2 Gezinsgericht werken

De Jeugdreclassering is verantwoordelijk voor het begeleiden van delinquente jongeren. Dit kan plaatsvinden gedurende het traject tot aan de veroordeling, of onderdeel zijn van nazorg nadat een detentie is uitgezeten. Ook in het kader van door de rechter aan de jongeren opgelegde gedragsmaatregelen of bijzondere voorwaarden bij een voorwaardelijke straf vindt dit plaats. Deze begeleiding wordt uitgevoerd door verschillende jeugdreclasseringsinstellingen, waaronder de organisatie waarvoor dit onderzoek wordt uitgevoerd: de William Schrikker Groep (WSG). De WSG biedt gespecialiseerde jeugdhulp aan kinderen met een (verstandelijke) beperking of chronische ziekte, en/of aan kinderen van ouders met een beperking. Deze ondersteuning vindt plaats op basis van vrijwillige hulp, het uitvoeren van kinderbeschermingsmaatregelen, jeugdreclassering en nazorg. De WSG biedt deze zorg aan in elke regio. Het hoofdkantoor is gevestigd in Amsterdam. Er werken ongeveer 1000 medewerkers bij de WSG, waarbij de ambulante medewerkers grotendeels vanuit huis werken. Een gemiddelde (voltijd) werknemer begeleidt ongeveer twintig jongeren.

Dit onderzoek wordt uitgevoerd bij de afdeling jeugdreclassering van de WSG, die zich bezig houdt met de uitvoering van maatregelen in het kader van: toezicht en begeleiding, CRIEM aanpak (Criminaliteit in Relatie tot Integratie van Etnische Minderheden) en de Harde Kern aanpak. Binnen deze afdeling wordt gewerkt volgens de Methode Jeugdreclassering (Vogelvang, 2005). Het merendeel van de interventies uit deze methode is gericht op de individuele jongere. Dit kan bijvoorbeeld een weerbaarheidstraining tegen discriminatie of een training in agressieregulering zijn. Daarnaast zijn er interventies die zich niet alleen op de jongere richten, maar ook op zijn sociale omgeving (gezin, buurt en vrienden). Dit onderzoek richt zich op dit tweede type interventie, dat 'gezinsgericht werken' wordt genoemd. Gezinsgericht werken is een interventie die zich richt op het kind (en zijn hulpvraag), de ouders en de sociale omgeving (netwerk) van het kind, om de band

en communicatie binnen het gezin en netwerk te versterken met als doel delinquent gedrag en recidive te verminderen (Berger et al, 2006).

Gezinsgericht werken staat momenteel nog in de kinderschoenen. Onderzoek van Kea (2010) bij de WSG laat namelijk zien dat in de methode Jeugdreclassering de ouders nog onvoldoende worden betrokken bij de begeleiding van de jongere. De methode is voornamelijk gericht op de jongere en ‘eventueel’ zijn ouders. Tijdens het onderzoek van Kea (2010) is er gekeken naar het niveau van gezinsgericht werken binnen de William Schrikker Groep (WSG), afdeling Jeugdreclassering. De bevindingen van Kea (2010) zijn dat bij de WSG Jeugdreclassering de ouders in meer of mindere mate al ingezet worden bij de begeleiding. De methodiek Jeugdreclassering (Vogelvang, 2005) waar de WSG, afdeling Jeugdreclassering mee werkt, benadrukt dat ouders bij de begeleiding betrokken moeten worden. Kea (2010) heeft het gezinsgericht werken in vijf niveau ingedeeld (zie tabel 2.1). Volgens Kea functioneert gezinsgericht werken bij de WSG Jeugdreclassering op niveau twee en soms op niveau drie.

Tabel 1.2

5 niveaus van gezinsgerichte jeugdreclassering (Kea, 2010)	
1.	Geen betrokkenheid gezin.
2.	Betrokkenheid ouders stimuleren, door informeren (bespreken plan), overleggen. Ouders hebben in deze vorm vooral een passieve rol.
3.	Actieve medewerking ouders op doelen jongere zoals mee naar zitting, opdrachten uitvoeren (bijv. huisregels). Rol in motiveren en borging.
4.	Actieve medewerking ouders op doelen jongere en op ouder-kind doelen zoals herstellen band en steun van ouders en verbeteren ouder-kind communicatie.
5.	Actieve medewerking op doelen jongere, op ouder-kind doelen en op doelen ouders zoals opvoedvaardigheden oefenen.

De kritiek van Kea is dat de werkwijze, als het gaat om het ouder-kind communicatie, ondersteuning door ouders en het versterken van opvoedvaardigheden, in de praktijk nog onvoldoende is. De

jeugdreclasseringswerkers werken meer dadergericht (de jongere), dan gezinsgericht (de jongere en ouders). Volgens Kea is het van belang dat het beleid zich juist meer richt op het benutten en versterken van beschermende factoren binnen het gezin.

Het voorafgaande was voor de WSG aanleiding om ouders en de sociale omgeving meer bij de begeleiding van de jongeren te betrekken. Daarom heeft de organisatie in 2010 in samenwerking met de Jeugdreclassering het pilotproject ‘gezinsgericht werken’ gestart. In deze pilot is door het Expertisecentrum van de WSG in samenwerking met medewerkers van de Jeugdreclassering nagegaan op welke wijze meer ‘gezinsgericht’ kan worden gewerkt bij de WSG. Het bevorderen van steun door ouders, een goede ouder-kind communicatie of het verbeteren van opvoedingsvaardigheden kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan recidivevermindering (Kea, 2010). Hiervoor is een interventie ontwikkeld: gezinsgericht werken. Middels gezinsgericht werken willen de Jeugdreclassering en de WSG de werkwijze verplaatsen naar gezinsgericht in plaats van dadergericht. Er is echter nog weinig bekend over de relatie tussen gezinsgericht werken en het effect op delinquent gedrag en recidive onder jongeren die begeleiding ontvangen van de Jeugdreclassering. Die onduidelijkheid maakt het interessant en relevant om de situatie beter in beeld te brengen. In dit scriptieonderzoek wordt daarom onderzocht wat de effecten zijn geweest van de pilot ‘gezinsgericht werken’ op de recidive onder de jongeren die begeleiding ontvangen van de WSG.

1.3 Doelgroep

De William Schrikker Groep, afdeling Jeugdreclassering is gespecialiseerd in het begeleiden van jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) waarvan de begeleiding is opgelegd door de rechtbank. Het blijkt dat bij delinquente jongeren met een LVB-problematiek sprake is van meer risicofactoren en minder beschermende factoren (Koolhof et al, 2007). Hierdoor zijn LVB-jongeren kwetsbaarder voor het ontwikkelen van crimineel gedrag, dan hun niet-LVB leeftijdgenoten. Dit maakt het moeilijk om licht verstandelijk beperkte jongeren ervan te weerhouden delicten te plegen.

1.4 Probleemstelling

De samenhang tussen gezinsgericht werken en recidive onder licht verstandelijk beperkte jongeren is het onderwerp van dit onderzoek. De insteek van het pilotproject en de daarbij horende interventie is om het gezin in zijn geheel te versterken en zo de jongere stabiel te maken met het doel om recidive te voorkomen. Dit onderzoek zal zich richten op het verschil in het gedrag bij delinquente licht verstandelijk beperkte jongeren die een gezinsgerichte aanpak (de interventie) hebben gehad en delinquente licht verstandelijk beperkte jongeren die geen gezinsgerichte aanpak hebben gehad. In de praktijk is nog weinig bekend over gezinsgericht werken en de effecten hiervan. Hiermee staat het onderwerp nog in de kinderschoenen. In deze scriptie is daarom onderzocht wat de effecten zijn van gezinsgericht werken op de recidive onder jongeren met een LVB. In het pilot ‘gezinsgericht werken is niet alleen ingezet op de relatie van de jongeren met hun ouders, maar ook met hun vrienden. Beide onderdelen van de interventie worden onderzocht. De centrale hoofdvraag luidt:

“In hoeverre speelt de inzet van gezinsgericht werken een rol in het terugdringen van recidive onder jongeren met een LVB, die begeleiding ontvangen van de William Schrikker Groep?”

Om de hoofdvraag te beantwoorden, zijn de onderstaande deelvragen geformuleerd. De eerste deelvraag is een beschrijvende vraag die betrekking heeft op de inhoud van de interventie.

1. Wat is gezinsgericht werken?

Om na te gaan in hoeverre de inzet van ‘gezinsgericht werken’ recidive vermindert, is het ook van belang om de invloed op recidive van de afzonderlijke onderdelen van deze methode te onderzoeken. De methode ‘gezinsgericht werken’ richt zich namelijk niet alleen op het gezin, maar ook op de vrienden van de jongeren. Daarbij gaat het om de bindingen, de affectieve band (attachment), die de jongeren onderhouden met hun sociale omgeving. Naarmate deze band sterker is, neemt de kans op

delinquent gedrag af. Omgekeerd, neemt deze kans toe naarmate deze bindingen zwakker zijn (Hirschi 1969). Zo kunnen ouders door het bieden van (emotionele) steun aan en open communiceren met hun kinderen, eraan bijdragen dat deze hun criminele activiteiten (makkelijker) staken (Simons, Johnson & Conger, 1994; Meeus et al., 2002; Van Drie & Weijers, 2010; Keijsers, 2010; Geenen, 2010). Ook kunnen ouders bijdragen aan recidivevermindering door betrokken te zijn bij hun kinderen en toezicht op hun uit te oefenen (Barnes et al., 2000; Hoffman, 2006; Kea, 2010). Daarnaast laat onderzoek zien dat de invloed van leeftijdgenoten zowel remmend als stimulerend kan werken op delinquent gedrag. Zo blijkt dat het hebben van delinquente vrienden, onder meer vanwege groepsdruk, delinquentie stimuleert (Aseltine, 1995; McCarthy & Hagan, 1995; Warr, 2002). Omgekeerd leidt het hebben van niet-delinquente, of prosociale vrienden, tot een vermindering van delinquentie (Weerman 1998; Luijpers, 2000; Brink, 2001). De tweede tot en met zesde deelvraag luiden daarom.

2. *Zorgt de interventie ‘gezinsgericht werken’ onder de jongeren voor meer bindingen met hun ouders?*
3. *Leidt het hebben van sterkere bindingen met ouders tot een recidivevermindering onder de jongeren?*
4. *Heeft de interventie gezinsgericht werken een effect op binding met vrienden?*
5. *Heeft bindingen met prosociale vrienden en binding met delinquente vrienden een effect op de recidive onder de jongeren?*
6. *Op welke manier kan gezinsgericht werken verbeterd worden, zodat recidive onder jongeren met een LVB afneemt? (beleidsvraag)*

1.5 Methode onderzoek

In 2010 is binnen de William Schrikker Groep, afdeling Jeugdreclassering, de pilot ‘gezinsgericht werken’ gestart, welke ongeveer een jaar geduurd heeft. Aan deze pilot hebben de teams uit Utrecht en Limburg deelgenomen. Middels een (kwantitatief) dossieronderzoek zullen deze experimentele teams vergeleken worden met de controle-teams, Amsterdam en Rotterdam, waar de pilot niet

gedraaid heeft. Met behulp van deze data worden de onderzoeksvragen beantwoord. De populatie van dit onderzoek zal bestaan uit jongeren die door de William Schrikker Groep, afdeling Jeugdreclassering, begeleid worden. De jongeren die onderzocht worden hebben allen een licht verstandelijke beperking (IQ <85). Om de recidive te meten wordt in dit onderzoek de definitie gehanteerd als in de studies van het WODC (Wetenschappelijk Onderzoek en documentatiecentrum, Ministerie van Justitie). De definitie luidt: *Een nieuwe strafzaak naar aanleiding van een misdrijf, niet afgedaan met een vrijspraak, een technisch sepot of een andere technische uitspraak* (Wartna & Tollenaar, 2006). De recidive zal alleen gemeten worden vanaf het startjaar 2010 van de pilot ‘gezinsgericht werken’.

De literatuurstudie van dit onderzoek is erop gericht de verbanden tussen de onderwerpen gezinsgericht werken, delinquentie en bindingen in beeld te brengen. Het centrale theoretische concept achter deze begrippen is ‘sociaal kapitaal’. Naast deze meer theoretische aspecten, bestaat de literatuurstudie uit een analyse van beleidsdocumenten en interne notities, om zo de werkwijze van gezinsgericht werken in beeld te brengen.

1.6 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek is in de eerste plaats gelegen in de hiervoor beschreven gevolgen van (jeugd)criminaliteit als het gaat om de impact op de samenleving in termen van zowel materiële als immateriële schade. Dit onderzoek kan een bijdrage leveren aan het terugdringen van jeugdcriminaliteit, en daarmee de negatieve gevolgen van criminaliteit voor de samenleving, door inzicht te verschaffen in een interventie die gericht is op recidivevermindering.

De maatschappelijke relevantie volgt in de tweede plaats uit de doelgroep waar deze interventie zich op richt: jongeren met een LVB. Juist voor deze doelgroep is inzicht in gezinsgerichte interventies van belang. Het betreft hier namelijk een zeer kwetsbare doelgroep omdat, zoals hiervoor beschreven, een LVB gepaard gaat met bepaalde kenmerken die een verhoogd risico op delinquentie met zich brengen (Eijgenraam et al., 2005; Kleinert et al., 2009; Van Nieuwenhuijzen & Elias, 2009;

Zoon, 2012). Daarnaast is het zo dat juist bij deze doelgroep van belang is om bij interventies rekening te houden met de band met zowel ouders als vrienden. Jongeren met een LVB komen namelijk vaak uit gezinssituaties die het risico op delinquentie vergroten (Eijgenraam et al., 2005; Kea 2010). Verder is deze doelgroep extra kwetsbaar in detentie. Wanneer de jongeren hun criminele carrière blijven vervolgen tot voorbij hun adolescentie, zullen zij in steeds minder mate gedragsmaatregelen opgelegd krijgen en in de reguliere detentie terecht komen. Onderzoek laat namelijk zien dat gedetineerden met een LVB de nodige problemen hebben tijdens hun detentie. Zij worden dikwijls gepest en/of gebruikt als loopjongen door andere gevangenen, begrijpen vanwege hun beperkte intellectuele vermogens de regels en procedures in detentie niet goed en het personeel is niet opgeleid om met gedetineerden met een LVB om te gaan (Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, 2008; Talbot, 2008).

De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is dat het bijdraagt aan kennisvorming van een interventie die nog in de kinderschoenen staat. Kennis en inzicht in hoe het pilotproject is verlopen, kan bijdragen aan de ontwikkeling van de interventie ‘gezinsgericht werken’ tot een evidence based interventie.

1.7 Scriptieopbouw

In het volgende hoofdstuk wordt het theoretisch kader beschreven en zullen de begrippen gezinsgericht werken, recidive en bindingen aan bod komen aan de hand van het centrale theoretische concept ‘sociaal kapitaal’. In het derde hoofdstuk zal de methodische verantwoording, met hierin de dataverzameling, uitgebreid aan bod komen. In het vierde hoofdstuk zullen aan de hand van de dataverzameling de resultaten weergegeven en toegelicht worden. In het vijfde hoofdstuk zullen de conclusies worden besproken op basis van de analyse en worden beleidsaanbevelingen gedaan.

2.1. Inleiding

Het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (Recomondation-1987) en het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (Unicef-1990) beschouwen de ouders als de eerst verantwoordelijken voor de opvoeding en verzorging van het kind, waarin de Staat een ondersteunende taak heeft (Haans, 2004).

Het gezin wordt als de belangrijkste leefvorm van de samenleving beschouwd. Het gezin heeft vele functies zoals voortplanting, economische functies, verzorging, geborgenheid, opvoeding, aandacht, warmte, sociale functies en recreatieve functies. Het gezin wordt omschreven als een leefeenheid van ouder(s) en kind(eren). De ouders kunnen hierin ook pleegouders of adoptieouders zijn (Haans, 2004). In tegenstelling tot bijvoorbeeld Zuid-Europa komen huishoudens waarin ook grootouders (drie-generatie-gezinnen) bij het gezin inwonen in Nederland vrijwel niet voor (SCP, 2001).

Het gezin vormt de basis van de samenleving. Hierdoor wordt het ook wel de hoeksteen van de samenleving genoemd. Het gezin wordt gezien als een leefgemeenschap van vaste en duurzame aard, waarin men ervaringen opdoet en samen activiteiten onderneemt. Hierbij spelen gevoelens van betrokkenheid, verbondenheid, verantwoordelijkheid, normen, waarden en idealen een rol (Angenent, 2004).

2.2 Gezinsgericht werken

Om spraakverwarring te voorkomen is het van belang om onderscheid te maken tussen de pilot ‘gezinsgericht werken’ en het gebruik van de term ‘gezinsgericht werken’ in de literatuur als verzamelnaam voor interventies waarbij hulpverleners zich richten op een integrale benadering van het gezin en de gezinsproblematiek. In deze paragraaf wordt eerst kort ingegaan op gezinsgericht werken als verzamelnaam voor interventies die gericht zijn op het gezin. Vervolgens komt de interventie gezinsgericht werken aan bod, zoals deze gedurende het gelijknamige pilotproject bij de

WSG is ingezet. Hierbij moet vermeld worden dat de literatuur van de onderzoekers (groten)deels gebaseerd is op niet-LVB jongeren, omdat nog weinig onderzoeksliteratuur beschikbaar is over (delictgedrag) van jongeren met een LVB.

Gezinsgericht werken als overkoepelende term in de literatuur

In de literatuur wordt gezinsgericht werken als volgt gedefinieerd (Buysse et al., 2010):

“Het met inzet van diverse middelen ondersteunen van het gezinssysteem tot het moment dat het systeem op eigen kracht verder kan. De gezinsbegeleiding bestaat uit het ondersteunen van het gezin, het stimuleren van het gezin bij het aanvaarden van hulp of behandeling, het coördineren van hulp of behandeling en/of het realiseren en mobiliseren van hulp in het gezin.”

Uit deze definitie volgt dat gezinsgericht werken betrekking heeft op interventies die zich richten op het kind (en zijn hulpvraag), de ouders en de sociale omgeving (netwerk) van het kind om de band en communicatie binnen het gezin en netwerk te versterken om problematiek te verminderen (Berger et al., 2006). Onder ‘gezinsgericht werken’ valt iedere vorm van begeleiding aan het gezin. Begrippen zoals systeemversterkend werken, gezinsondersteuning, gezinsbegeleiding en gezinsinterventie vallen onder gezinsgericht werken. De hulpverlener streeft naar een goede relatie tussen de jongere en zijn context en is gericht op het doorbreken van isolement en het herstellen van dialoog tussen ouder en kind (Bolt, 2006). Meestal is er sprake van pedagogische onmacht en onwetendheid van de ouders, waarbij de hiërarchie en communicatie binnen het gezin verstoord zijn (Verdonck & Heck, 2002). Gezinsgericht werken speelt hierop in door de gezinsbanden te versterken. Het versterken van de gezinsbanden gebeurt door het aanpakken van de risicofactoren (negatieve invloeden) en het benutten van de beschermende factoren (positieve invloeden) binnen het gezin en het sociale netwerk (Kea, 2010). Gezinsgericht werken probeert de pedagogische vaardigheden en communicatie van de ouders te vergroten. Ouders worden geleerd om te gaan met de problematiek van het kind binnen het gezin (Verdonck & Heck, 2002). Het betrekken van ouders heeft namelijk een belangrijke functie bij het verminderen van de kans op recidive (Kea, 2010).

Gezinsgericht werken als interventie binnen de WSG

Binnen de WSG wordt uitvoering gegeven aan door de rechtbank opgelegde maatregelen, van waaruit delinquente jongeren begeleiding ontvangen. De maatregelen verschillen naar zwaarte van het delict. Hierdoor kan de frequentie van een face to face gesprek eenmaal in de maand zijn, maar wanneer het om een zware maatregel gaat, eenmaal in de week. Daarnaast is er regelmatig telefonisch contact met de jongere, zijn ouders en derden die betrokken zijn bij de jongere (Vogelvang, 2005). Gezinsgericht werken is geen aparte maatregel binnen het strafrecht, maar een toegepaste interventie binnen door de rechtbank opgelegde maatregelen. Het is een oplossingsgerichte benadering, wat betekent dat uitgegaan wordt van de aanwezige hulpbronnen en mogelijkheden van de jongere en de nadruk ligt op de doelen die de jongere zelf heeft/bepaalt (Bijl & Kea 2012, p. 7).

Binnen het gezinsgericht werken is het zeer belangrijk om het sociale netwerk van een jongere in kaart te brengen. Hiermee wordt bekeken wie voor de jongere belangrijk is in zijn omgeving (zoals een voorbeeldfiguur) en bij wie de jongere een beroep kan doen op moeilijke momenten. Vervolgens wordt er gekeken naar de relaties (bindingen) tussen de jongere en zijn ouders en omgeving zoals overige familieleden, burens, kennissen, vrienden, docenten, etc. Wanneer blijkt dat de relaties zwak zijn, wordt er vanuit gezinsgericht werken geprobeerd om de zwakke relaties te versterken door met de verschillende partijen hierover in gesprek te gaan en dit te benoemen. Vanuit het werkveld worden de doelen opgesteld en bewaakt door de jeugdreclassering. De insteek is om de ouders (en omgeving) meer te betrekken bij de jongere en de begeleiding. Hiermee wordt de jongere beter geholpen en zijn lasten verminderd. Op deze manier wordt het sociale kapitaal van de jongere beter geactiveerd, verbreed en versterkt met als doel recidive en delinquent gedrag te verminderen (Vogelvang, 2005; Kea, 2010). De interventie is gestoeld op de volgende principes, die afkomstig zijn uit de literatuurstudie die door Bijl en Kea voorafgaand aan het opzetten van de interventie is verricht (Bijl & Kea 2012, p. 5- 7):

- A. 'What Works' beginselen en beschermende factoren zijn leidend
- B. It takes a village to raise a child
- C. Steun van ouders is essentieel en een dynamisch proces
- D. Jongeren en hun systeem krijgen en nemen zoveel mogelijk zelf de leiding in hun eigen veranderingsproces
- E. De Jeugdreclasseringmaatregel is op maat, tijdelijk en te allen tijde is borging van steun nodig
- F. De jeugdreclasserder werkt oplossingsgericht

Hieronder worden deze elementen kort toegelicht.

A. 'What Works' beginselen en beschermende factoren zijn leidend

De *What Works* beginselen zijn:

- Risicobeginsel: de intensiteit van de interventie wordt afgestemd op de recidivekans en schadekans. Daarbij geldt het risicobeginsel, dat stelt *'if it ain't broke, don't fix it.'*
- Behoeftebeginsel: de interventie wordt afgestemd op veranderbare criminogene factoren.
- Responsiviteitsbeginsel: de gekozen interventies worden afgestemd op de motivatie, mogelijkheden en leerstijl van de jongere.
- Professionaliteitsbeginsel: de jeugdreclasserder dient in staat te zijn behoeften en methoden op elkaar af te stemmen.
- Integriteitsbeginsel: de interventie wordt volledig uitgevoerd en het management zorgt voor registratie daarvan.
- Eigen-contextbeginsel: de interventie wordt bij voorkeur uitgevoerd in de eigen sociale omgeving van de jongere.

Met deze principes wordt uitgedrukt dat het versterken van de beschermende factoren leidend is. Doorgaans ligt de nadruk bij de aanpak van criminaliteit op de risico's voor delinquent gedrag. Juist voor jongeren met een LVB is het zeer nuttig om de interventie te richten op beschermende factoren. De risico's die samenhangen met de verstandelijke beperking (zoals een gebrekkige impulscontrole) kunnen namelijk moeilijk worden aangepakt, omdat de beperking zelf niet veranderbaar is. De beschermende factoren ter voorkoming van crimineel gedrag zijn echter wel beïnvloedbaar. Zo is

een steunend sociaal netwerk een belangrijke beschermende factor, die wel veranderbaar is voor jongeren met een LVB. Bijvoorbeeld door met de ouders eenduidige afspraken te maken over de opvoeding of door te regelen dat de jongere op tijd naar school wordt gebracht door een buurman die op dezelfde school werkt.

B. It takes a village to raise a child

De opvoeding van een kind met een LVB vergt veel van de ouders. Zeker als bedacht wordt dat deze in 30 % van de gevallen zelf ook een LVB hebben (Van Nieuwenhuijzen, 2010). Veel van de jongeren met een LVB komen bovendien uit de zogenaamde Multi-problem families. Dat betekent dat de interventie niet enkel gericht moet zijn op het gezin, maar dat er ook gezocht zal moeten worden naar ondersteuning vanuit het bredere sociale systeem.

C. Steun van ouders is essentieel en een dynamisch proces

Onderzoek laat zien dat de steun van ouders één van de belangrijkste factoren is voor het stoppen met het plegen van delicten. De steun van ouders, gevoelens van schuld en schaamte richting de familie en angst om hun ouders en familie kwijt te raken, vormen de belangrijkste redenen voor veelplegers om te stoppen met delinquentie (Weijers en van Drie, 2010). Volgens Geenen (2010) zijn twee typen ouderlijke steun essentieel voor het stoppen met delinquentie; steun om het weer goed te maken met de familie en steun om het leven anders in te gaan richten. Daarbij speelt de communicatie tussen ouders en kind een essentiële rol (Keijsers, 2010). Om die redenen richt de interventie zich op de band tussen de ouders en de jongeren.

D. Jongeren en hun systeem krijgen en nemen zoveel mogelijk zelf de leiding in hun eigen veranderingsproces

Uit onderzoek blijkt dat het stoppen met delinquentie een intern proces vanuit de jongere zelf is (Geenen, 2010). Dit betekent dat op de lange termijn ondersteuning effectiever is wanneer de jongeren en zijn sociale systeem zelf actie ondernemen. Dit wordt empowerment genoemd, wat wil zeggen dat de jongere zelf de kans krijgt om te herstellen wat hij heeft gedaan (De Haan en Oude

Bos, 2011). In de interventie krijgt dit vorm door de jongere zelf zijn behandeldoel te laten definiëren, terwijl de begeleider hem helpt in dit besluitvormingsproces door vragen te stellen. Op deze wijze wordt de jongere geactiveerd om te participeren in zijn eigen veranderproces.

E. De Jeugdreclasseringmaatregel is op maat, tijdelijk en ten allen tijde is borging van steun nodig

Aangezien de jongeren zoveel als mogelijk zelf bepaalt wat zijn behandeldoelen zijn (zie voorgaande punt), kan de maatregel op maat en van tijdelijke aard zijn. Bij jongeren met een LVB is het daarnaast van belang dat de ondersteuning vanuit hun sociale netwerk geborgd wordt. Doordat hun beperkte cognitieve vaardigheden niet behandeld kunnen worden, blijven zij behoefte hebben aan continue/levenslange steun. Zo weten zij vaak niet waar zij met hun hulpvraag terecht kunnen of ze onttrekken zich juist aan de bemoeienis van hulpverleners. Daarom is een belangrijk onderdeel van de interventie het opzetten van een ondersteunend netwerk en ervoor zorgen dat de jongeren accepteert dat ondersteuning nodig is om op langere termijn te kunnen functioneren in de maatschappij.

F. De jeugdreclasserder werkt oplossingsgericht

Een oplossingsgerichte benadering wordt gekenmerkt door erkenning en waardering, een nadruk op oplossingen, optimisme, hoop en een positief toekomstperspectief. Daarbij is het van belang dat open communiceren wordt bevorderd, omdat het hebben van geheimen een risicofactor is voor delinquentie (Geenen, 2010). Verder wordt oplossingsgericht werken gekenmerkt door een nadruk op de doelen die de jongere zelf heeft en het gebruik van aanwezige hulpbronnen en mogelijkheden van de jongere.

De volgende fasen kunnen worden onderscheiden;

- Diagnostiek: het in kaart brengen van de hulpbronnen van de jongere en diens sterke en zorgpunten.
- Planvorming: het begeleidingsplan wordt samen met de jongeren, zijn ouders en steunbronnen uit de bredere sociale omgeving opgesteld, rekening houdend met: zorgpunten, sterke punten, recidivekans en responsiviteit ten aanzien van de begeleiding.
- Uitvoering: het begeleidingsplan wordt uitgevoerd, waarbij zowel de jongere en zijn ouders als de steunbronnen uit de sociale omgeving worden betrokken bij en aangesproken op het nakomen van afspraken.
- Evaluatie: het begeleidingsplan wordt samen met de jongere, zijn ouders en sociale omgeving geëvalueerd.
- Afsluiting: de steun is geborgd, er is een steunend netwerk en mogelijk een mentor.

De duur van deze fasen is afhankelijk van de duur van de door de rechtbank opgelegde maatregel. Een juridische maatregel kan zes maanden duren, maar ook twee jaar. Gedurende deze fasen kunnen per fase verschillende methoden en technieken ingezet worden. Ter illustratie worden nu twee fasen besproken. In de diagnostiekfase worden de criminogene factoren, het recidiverisico, de schaderisico's, de responsiviteit van de jongeren (onder meer zijn eigen wensen en hulpvragen), de benodigde aanvullende zorg, de intensiteit van de begeleiding en de mate en vormen van benodigde controle vastgesteld. Voor deze diagnostische fase beschikt de begeleider over verschillende middelen en technieken die hij kan inzetten. Zo is er de sociale steun analyse. Daarbij worden vragen gesteld op vier soorten steun (Bijl & Kea 2012, p. 12). Dit ziet er in de praktijk als volgt uit.

Soort steun	Voorbeeldvragen	Naam persoon
instrumenteel	Wie zou je vragen als je scooter kapot is?	
	Wie zou je vragen als je geld nodig hebt?	
	Wie zou je vragen als kleding of eten nodig hebt?	
	Van wie zou je een sigaretje lenen?	
Emotioneel	Als je ergens mee zit naar wie ga je dan (concreet probleem noemen)	
	Wie zou je bellen als je een ongeluk hebt gehad?	
	Naar wie ga je als je boos bent?	
Waardering	Wie vraag je of je haar goed zit?	
	Wie heeft je wel eens een goed advies gegeven?	
	Naar wie ga je als je advies nodig hebt?	
Informatief	Naar wie ga je als je hulp wil bij je Engels?	
	Wie kan je helpen als je wil weten hoe je het snelst naar je nieuwe voetbalclub kan gaan?	
	Wie kan je vertellen waar financiële hulp is?	

Figuur 2.1 Voorbeeld Sociale Steun Analyse, bron: Bijl & Kea 2012, p. 12.

Een ander instrument is het analyseschema hulpbronnen. Daarbij wordt een analyse gemaakt van de sterke kanten van de mensen uit de omgeving van de jongere en de grenzen in de mate waarin zij kunnen helpen. Daarbij wordt niet alleen de jongere bevraagd, maar eventueel ook diens ouders, leerkrachten, vrienden, etc. Onderstaand een voorbeeld van hoe een dergelijk analyseschema eruit kan zien.

Persoon	Sterke kanten	grenzen
Mijn moeder	Kookt goed, is lief	Is snel bezorgd
.....	.....	.....

Figuur 2.2 Voorbeeld Analyseschema hulpbronnen, bron: Bijl & Kea 2012, p. 12.

In de planfase wordt de diagnose vertaald naar concrete doelen en een plan van aanpak. Daarbij worden niet alleen doelen gesteld voor de jongere, maar ook voor diens ondersteunend systeem. Een

voorbeeld van een hulpmiddel daarbij is het MASS plus formulier, waarin de specifieke behoefte van de jongere wordt gekoppeld aan potentieel hulpbronnen. De begeleider bekijkt samen met de jongere, zijn ouders en anderen uit het sociale systeem wie en op welke wijze ondersteuning kan bieden (Bijl & Kea 2012, p. 13). Hieronder een voorbeeld.

Doel	Mogelijke persoon	Voordelen als deze persoon ondersteunt	Nadelen	Wat moet/kan ik terugdoen	Hoe makkelijk kan ik deze persoon inschakelen
Omgaan met problemen	Mijn moeder	Is altijd thuis	Is snel bezorgd	Weet ik niet	0-10
Op tijd op school komen	Mijn broer	Blijft binnen de familie	Hij komt zelf ook wel eens te laat	Ik kan de scooter wassen	0-10

Figuur 2.3 Voorbeeld MASS plus formulier, bron: Bijl & Kea 2012, p. 13.

Op basis van dergelijke instrumenten kan de begeleider, in samenspraak met de jongere, diens ouders en andere sociale steunbronnen komen tot een uiteindelijk plan.

2.3 Theoretische uitwerking

Nu de interventie is besproken, wordt stilgestaan bij de achterliggende theoretische componenten. In de literatuur is weinig onderzoek gedaan naar het verband tussen gezinsgericht werken en de effecten op recidive en delinquent gedrag. Wel is er veel theorie te vinden over het effect van binding (hechting) op delinquent gedrag en recidive tussen ouders en kind (Hirschi, 1969; Luijpers, 2000; Van Drie & Weijers, 2010). Om de verbanden tussen gezinsgericht werken en recidive te beschrijven zal in de volgende paragrafen ingegaan worden op het onderwerp ‘sociaal kapitaal’ en ‘bindingen’. Gezinsgericht werken wordt namelijk beïnvloed door sociale bindingen en relaties van de jongere met zijn ouders en omgeving, zoals ouder-kind communicatie, ondersteuning door ouders en versterken van opvoedvaardigheden (Van Drie & Weijers, 2010; Kea, 2010; Keijsers et al., 2009).

2.4 Gezinsgericht werken en sociaal kapitaal

Hiervoor is beschreven hoe gezinsgericht werken zich niet alleen richt op de jongere, maar ook op diens ouders en bredere sociale omgeving. De ouders en de bredere sociale omgeving kunnen beschouwd worden als het sociale kapitaal van de jongere. De interventie gezinsgericht werken kan dus gezien worden als een interventie die erop gericht is het sociaal kapitaal van de jongere te versterken.

Volgens Coleman (1990) bestaat sociaal kapitaal uit de hulpbronnen die mensen uit hun sociale netwerk kunnen mobiliseren om hun doelen te bereiken. Het wordt gevormd door sociale relaties die op bepaalde momenten hulp, betrokkenheid, steun of bescherming bieden (Coleman, 1990). Bijvoorbeeld een ouder die een kind helpt met huiswerk of een kennis die een baan voor iemand kan regelen. Wanneer het sociaal kapitaal groot is, is de kans op delinquent gedrag laag. Gebrek aan sociaal kapitaal leidt volgens Hirschi (1969) tot het ontwikkelen van delinquent gedrag en allerlei andere negatieve gevolgen zoals vervroegd beëindigen van een opleiding. Terwijl een groot sociaal kapitaal een voordeel is bij het vinden van een baan of behalen van een diploma. Sociaal kapitaal kan gezien worden als een sociale hulpbron waar een individu gebruik van maakt. Volgens Coleman (1990) is sociaal kapitaal een kracht waarmee mensen hun persoonlijke doelen makkelijker behalen vanuit de steunende omgeving van het individu. Hoe groter het sociaal kapitaal, des te sterker het maatschappelijke en sociale leven van een individu (Coleman, 1990). Ouders met veel sociaal kapitaal beschikken over bredere netwerken, waardoor de maatschappelijke kansen van het kind groter zijn, vergeleken met kinderen waarvan de ouders over mindere netwerken beschikken (Coleman, 1990). Door de brede steun heeft een jongere meer mogelijkheden om risicovolle situaties effectiever te vermijden of te stoppen met delinquent gedrag. Bijvoorbeeld door de jongere te helpen met praktische problemen op het gebied van wonen en werken, zodat hem aanknopingspunten worden geboden om op het juiste pad te blijven (Van Drie & Weijers, 2010, p. 45). Of een vriend die boekhouder is en de jongere kan helpen zijn schulden onder controle te krijgen, zodat hij niet op zoek gaat naar alternatieve (lees: illegale) manieren om zijn schulden op te lossen. Vanwege hun

verstandelijke beperking hebben juist jongeren met een LVB behoefte aan ondersteuning bij dergelijke praktische zaken.

Volgens Putnam (2000) bestaat sociaal kapitaal van een mens uit zijn naaste familie en vrienden, waar je een beroep op kan doen bij goede tijden (leuke momenten) en moeilijke tijden (tegenslagen). Putnam (2000) onderscheidt sociaal kapitaal in *binding* (bonding) en *overbrugging* (*bridging*). Binding (hechting) is volgens Putnam goed voor het ondersteunen van solidariteit binnen een bepaalde gemeenschap of sociaal netwerk. Volgens Putnam bestaan deze bindingen uit de directe omgeving van het individu, zoals ouders, familieleden en vrienden waar het individu een hechte relatie mee heeft. Bij overbrugging gaat het om het leggen van verbindingen met andere gemeenschappen of sociale netwerken buiten de eigen directe omgeving. Bijvoorbeeld een jongere uit een werkmilieu, die op de universiteit lid wordt van een studentenvereniging die voornamelijk bestaat uit jongeren afkomstig uit de hogere sociale milieus.

In dit onderzoek worden de visies van Coleman en Putnam op sociaal kapitaal gecombineerd.

Dit betekent dat het onderzoek zich zal richten op de rol van binding met het gezin van de jongere en binding met vrienden, en de effecten hiervan op delinquent gedrag. Daarbij worden deze bindingen vertaald naar veel of weinig sociaal kapitaal. Bijvoorbeeld vrienden met politiecontacten worden opgevat als gering sociaal kapitaal.

2.5 Binding

Het hebben van een steunend sociaal netwerk van de jongere is een belangrijk beschermende factor tegen delinquent gedrag (Bijl & Kea, 2012). Dit wordt groter naarmate het kind een binding heeft met belangrijke personen zoals ouders, familieleden, vrienden, school en/of werk. Volgens een onderzoek van Hirschi (1969) op het gebied van delinquent gedrag vanuit de sociale-controle theorie (bindingstheorie) zal een individu met sterke persoonlijke bindingen zich niet snel delinquent gedragen, omdat mensen niet het risico willen lopen hun bindingen te verliezen. Hirschi (1969) veronderstelt dat wanneer deze bindingen zwak of afwezig zijn, de kans op delinquent

gedrag zal toenemen. Juist voor jongeren met een LVB is de binding met hun vriendengroep van groot belang, omdat zij makkelijk beïnvloedbaar zijn en er graag bij willen horen.

Vier elementen van sociale verbinding worden onderscheiden, namelijk: attachment, commitment, involvement en belief. Attachment betreft de affectieve band die een jongere heeft met zijn omgeving, zoals ouders, overige familieleden, vrienden en burens. Wanneer deze band sterk of positief is, werkt die afschermend tegen delinquent gedrag. Commitment heeft betrekking op de betrokkenheid die een mens met zijn studie, opleiding of baan heeft. Wanneer een individu een goede baan heeft of geïnvesteerd heeft in een studie, brengt een individu deze investering in gevaar door delinquent gedrag te vertonen, waardoor delinquent gedrag wordt afgekeurd (rationeel verstand). Involvement betreft de mate waarin mensen geïntegreerd zijn in de samenleving. Mensen die maatschappelijk goed geïntegreerd zijn, zullen de regels niet overtreden. Belief heeft betrekking op het geloof in de morele waarden en normen (regelsysteem) van de samenleving, waarin delinquent gedrag wordt afgekeurd (Hirschi, 1969). Dit onderzoek richt zich op het element 'attachment', de directe omgeving van de jongere. De pilot 'gezinsgericht werken' zet namelijk uitdrukkelijk in op het versterken van de banden van jongeren met hun directe omgeving (ouders, familie, vrienden en burens), zodat daaruit hulpbronnen kunnen worden gemobiliseerd om de jongeren te helpen te stoppen met zijn criminele gedrag (Kea, 2010). Anders gezegd, gezinsgericht werken zet in op het versterken van de attachment, de affectieve band, tussen de jongere en zijn omgeving.

2.5.1 Binding gezin en delinquentie

De meeste jongeren in de adolescentieperiode (vroeg adolescentie; 12-14 jaar; midden adolescentie 15-17 jaar; late adolescentie 18-20 jaar) stoppen met delinquent gedrag (Luijpers, 2000; Jang, 1999). Volgens Luijpers komt dit doordat de sociale omgeving op het delinquent gedrag van de jongere reageert, waardoor de jongere de grenzen herkent. De sociale omgeving, en dan vooral de mate waarin zij afkeurend reageren op delinquent gedrag, is dus wat Coleman sociaal kapitaal noemt. Het doorgaan of stoppen van delinquent gedrag van de adolescent hangt af van de

confrontatie van binding aan de sociale omgeving van de adolescent (Luijpers, 2000). Volgens Jang (1999) is het remmend effect op delinquent gedrag te wijten aan de binding met ouders. Sterke familiebanden zijn investeringen welke hulp kan bieden aan de jongere bij diverse problemen om crimineel gedrag te voorkomen (Sampson & Laub, 1993). Volgens Wright et al., (2001) hangt een sterke familieband samen met het stoppen van delinquent gedrag. Adlaf & Ivis (1996) geven aan dat hoe sterker de relatie tussen ouders en het kind, des te kleiner de kans dat het kind delinquent gedrag vertoont. Dit maakt het dat de rol van het gezin zeer belangrijk is om delinquent gedrag bij het kind te voorkomen. Wanneer de band sterk is, zal er een adequate reactie komen van personen uit de omgeving van de jongere en zal de jongere de reactie van zijn omgeving aantrekken. Volgens het onderzoek van Dodge et al., (2006) spelen milieuomstandigheden van een gezin ook een belangrijke rol. Wanneer een jongere wordt geboren in een gezin waarin de leden al crimineel actief zijn of waarin crimineel gedrag niet wordt afgekeurd, is de kans groter dat de jongere ook delinquent gedrag vertoont. Ook de aanwezigheid van conflicten binnen het gezin zorgt voor delinquent gedrag bij het kind (Hall, 2003), doordat de gezinsbanden onderling verslechteren of verminderen. Een tekort aan betrokkenheid en warmte binnen het gezin is volgens Angenent (1991) een van de oorzaken waardoor jongeren antisociaal gedrag vertonen, terwijl sterke bindingen met ouders het risico op delinquent gedrag verkleint. Hierbij speelt steun, communicatie, monitoring (toezicht) en betrokkenheid vanuit ouders een belangrijke rol bij het tegengaan van delinquent gedrag bij het kind (Van Drie & Wijers, 2010; Keijsers et al., 2009)

2.6 Steun en communicatie binnen het gezin

De steun van ouders blijkt voor jongeren die veelvuldig delicten plegen een van de belangrijkste redenen om te stoppen met crimineel gedrag (van Drie & Weijers, 2010). Voor jongeren met een LVB is het juist belangrijk om te investeren in de relatie met de ouders, omdat deze ouders dikwijls (30%) zelf ook een LVB hebben en het vaak de zogenaamde Multi-problem gezinnen betreft. De reden dat steun van ouders een belangrijk reden voor jongeren is om te stoppen met delinquent gedrag, is het schuldgevoel tegenover hun ouders en familie en de angst om hen kwijt te raken (binding verliezen). De studie van Stice, Ragen & Randall (2004) laat zien dat een gebrek aan ouderlijke steun

depressieve klachten bij de jongere kan doen toenemen. Gebrek aan steun en betrokkenheid vanuit ouders staat in relatie tot ontwikkeling van delinquent gedrag (Simons, Johnson & Conger, 1994). Wanneer ouders namelijk minder goed op de hoogte zijn van wat hun kinderen in hun vrije tijd doen en met wie zij omgaan, dan kunnen ouders minder goed het gedrag van hun kind bijsturen. Uit de studie van Keijsers (2010) blijkt dat jongeren die hun ouders weinig vertellen, een jaar later vaker delinquent waren. Meer delinquente jongeren vertelden een jaar later minder aan hun ouders. Naarmate jongeren minder met hun ouders spreken over wat er zich in hun leven afspeelt, neemt de kans op delinquentie toe. Met andere woorden, weinig vertellen is een risicofactor voor delinquentie (Luijpers, 2000). Dit is met name het geval wanneer een jongere al verwickeld is geraakt in delinquent gedrag (Stoolmiller, 1994). Het in stand houden van open communicatie met kinderen lijkt hiermee zeer belangrijk te zijn. Open communicatie beperkt het hebben van geheimen. Het hebben van geheimen is een risicofactor voor het plegen van delicten, omdat er informatie wordt achter gehouden (Geenen, 2010). Door interesse te tonen in het kind, open communicatie te voeren of dit te stimuleren en om het niveau van controle te handhaven kan delinquent gedrag onder adolescenten verminderd worden, voornamelijk bij jongeren met een lage ouderlijke steun (Keijsers, 2010). Bewijs hiervoor wordt gevonden in een studie van Meeus et al. (2002), waarin jongeren die veel en weinig ouderlijke steun ontvangen met elkaar vergeleken zijn. Uit hun onderzoek blijkt dat jongeren die veel ouderlijke steun ontvangen, meer vertellen aan hun ouders en meer vragen en controle krijgen van hun ouders. Daarnaast blijkt uit het onderzoek van Meeus et al. (2002) dat naarmate jongeren ouder worden, ze minder aan hun ouders vertellen. Uit een studie van Finkenauer, Engels, & Meeus, (2002) blijkt dat oudere adolescenten, met name mannen, minder met ouders communiceren in vergelijking met jongere adolescenten. Ouders oefenen minder controle uit op hun kind, naarmate het kind ouder wordt, maar blijven hun kind wel evenveel vragen stellen. De sterke afname in het vertellen aan ouders heeft volgens Meeus et al., (2002) verband met een sterke toename in voornamelijk kleine criminaliteit. Wanneer kinderen ouder worden, brengen ze meer tijd door buiten het zicht van ouders (Stoolmiller 1994). Mogelijk heeft dit te maken met onafhankelijk, autonoom en zelfstandig worden van het kind jegens ouders. De ouder-kind relatie verandert van een asymmetrische relatie (afhankelijk van ouders), naar een symmetrische relatie

(onafhankelijk van ouders), waarin adolescenten worden behandeld als volwassen individuen (Collins, 1990). Jongeren kunnen hierdoor strategisch bepalen welke informatie ze met hun ouders delen of achterhouden. Hiermee lijkt het een normatief proces dat jongeren naarmate ze ouder worden, hun ouders minder vertellen. Bij jongeren die al veel aan hun ouders vertellen en veel emotionele steun ervaren, lijkt controle vanuit ouders naar hun kind minder wenselijk, omdat deze controle bij het kind kan bijdragen aan overcontrole en privacy schending. Dit kan weer leiden tot delinquentie en in reactie hierop weer een toenemende controle vanuit ouders (Meeus et al., 2002).

2.7 Monitoring en betrokkenheid binnen het gezin

Naast steun en communicatie binnen het gezin, is een ander belangrijke middel om delinquent gedrag tegen te gaan monitoring (toezicht) door ouders. Dit om na te gaan waar het kind is en met wie het kind omgaat met het doel om informatie te krijgen. Ouderlijk monitoren kan bestaan uit het volgen en voeren van gesprekken met het kind over zijn activiteiten en vrienden (Laird et al., 2003). Hier speelt betrokkenheid een cruciale rol. Betrokkenheid en monitoring vanuit ouders voorkomt recidive bij het kind (Kea, 2010). Uit een studie van Hoffman (2006) blijkt dat jongeren uit onvolledige (gescheiden) gezinnen minder monitoring en ouder-kind interacties ervaren in vergelijking met kinderen uit volledige gezinnen, waardoor kinderen uit gebroken gezinnen sneller delinquent gedrag vertonen. Een tekort aan warmte en betrokkenheid binnen het gezin is volgens Angenent (1991) één van de oorzaken waardoor jongeren antisociaal gedrag vertonen. Weinig ouderlijke kennis (monitoring) over het kind heeft een hoger risico om delinquent gedrag te ontwikkelen (Barnes et al., 2000). Middels monitoring kunnen ouders stimuleren dat hun kind veel vertelt over zijn dagelijkse activiteiten. Volgens Stattin & Kerr (2000) kunnen ouders 'eisen' dat hun kind vertelt wat hij heeft gedaan in zijn vrijetijdsbesteding. Deze manier lijkt minder geschikt vanwege het belemmeren van de autonomie van het kind en daarnaast niet passend in een gelijkwaardige horizontale relatie. Volgens Stattin & Kerr (2000) is het geschikter wanneer ouders vragen stellen en interesse tonen in de vrijetijdsbesteding, middels open communicatie, om op deze wijze toch op de hoogte te blijven van hun kind. Dit komt doordat vragen stellen minder controlerend is, waardoor het kind geneigd is om te vertellen. Een toename van monitoring en

betrokkenheid vanuit ouders en omgeving wordt geassocieerd met een afname van delinquent gedrag van het kind, omdat er een positieve interactie ontstaat binnen het gezin.

2.7 Vrienden en delinquentie

Vanaf de vroege adolescentie wordt de invloed van leeftijdgenoten belangrijker. Gezinsgericht werken probeert negatieve invloeden, zoals de omgang met verkeerde vrienden, met behulp van ouders te voorkomen en het kind te ervaren om met positieve vrienden om te gaan. Uit het onderzoek van Luijpers (2000) komt naar voren dat er bij het kind een afname in binding wordt geconstateerd bij de binding aan ouders en een toename wordt geconstateerd bij de binding aan vrienden tijdens de vroege adolescentie naar de midden adolescentie. Het kind begint vrienden belangrijker te vinden en krijgt minder binding met ouders. In de late-adolescentie en jongvolwassenheid wordt de binding met ouders weer groter en de binding met vrienden minder. Dit kan verklaren waarom de meeste jongeren delicten plegen rond hun midden adolescentie en stoppen met delinquent gedrag in en na de late-adolescentie (Luijpers, 2000). Volgens een onderzoek van Santrock (2007) blijkt dat jongeren twee maal meer tijd doorbrengen met vrienden dan dat ze dat doen met hun ouders. In sommige studies (Aseltine, 1995; Warr, 2002) is aangetoond dat er een positief verband is tussen delinquent gedrag onder jongeren en het onderhouden van vriendschappen met andere criminele jongeren. Een onderzoek van McCarthy & Hagan (1995) geeft aan dat wanneer er in een netwerk veel jongeren zitten met delinquent gedrag, de kans groter is dat dit netwerk delinquent gedrag (criminaliteit) bij de jongeren stimuleert. Hierdoor ontstaat 'antisociaal kapitaal'. Invloed van leeftijdgenoten kan zowel remmend als stimulerend werken op delinquent gedrag. Dit is afhankelijk van de conventionaliteit (Luijpers, 2000). De binding aan leeftijdgenoten leidt tot meer delinquentie wanneer de jongeren minder conventioneel wordt en/of wanneer de jongere geneigd is tot delinquent gedrag en contact zoekt met delinquente jongeren (Luijpers, 2000). Volgens Blom & van der Laan (2006) brengen delinquente vrienden meer tijd met hun vrienden door dan niet-delinquente vrienden, maar hebben delinquente vrienden minder hechte vrienden, in vergelijking met niet-delinquente vrienden (Marcus, 1996). Delinquente vrienden worden volgens Dekovic & Asscher (2008) afgewezen door niet-delinquente vrienden.

Hierdoor trekken delinquente jongeren meer met elkaar op en plegen ze samen delicten. Volgens de differentiële associatietheorie (Sutherland, 1947, in: Van de Rakt et al., 2005, p. 332) wordt crimineel gedrag aangeleerd door anderen en kan crimineel gedrag hierdoor niet erfelijk zijn. Delinquent gedrag wordt aangeleerd in interacties met anderen, voornamelijk met degenen met wie de jongere het meeste contact mee heeft. De jongere leert delinquent gedrag positief waarderen en begint zelf ook delinquent gedrag te vertonen. Volgens het onderzoek van Jang (1999) blijkt dat de stimulerende invloed van deviante jongeren op het crimineel gedrag van de jongere afneemt vanaf de midden-adolescentie, welke te maken heeft met een verschuiving naar meer persoonlijke vriendschappen die conventioneeler zijn. Volgens een onderzoek van Weerman (1998) blijkt dat bindingen naast remmend gedrag ook stimulerend kunnen werken op delinquent gedrag. Binding aan conventionele personen die delinquent gedrag afkeuren werkt remmend. Binding aan onconventionele personen die delinquent gedrag goedkeuren werkt juist stimulerend (Luijpers, 2000). Een afname van delinquent gedrag vanaf de midden adolescentie kan alleen plaatsvinden wanneer de remmende invloed van binding waarin delinquent gedrag afgekeurd groter is, dan de stimulerende invloed waarin gedrag wordt goedgekeurd (Luijpers, 2000). Dit wordt bekrachtigd door Weerman (1998). Criminaliteit vindt plaats vinden wanneer remmende invloeden kleiner worden of de stimulerende invloed van bindingen aan vrienden, waarin crimineel gedrag wordt goedgekeurd, groter wordt. Volgens Brink (2001) zijn niet-delinquente vrienden afwijzend naar criminaliteit toe, terwijl delinquente vrienden criminaliteit daarentegen aanmoedigen. Hierbij speelt groepsdruk een rol. De meeste delicten worden namelijk in groepsverband gepleegd (Dekovic & Asscher, 2008). Juist jongeren met een LVB zijn zeer gevoelig voor groepsdruk omdat zij er graag bij willen horen. Niet-delinquente vrienden kunnen worden beschouwd als een vergroting van het sociaal kapitaal van een jongere, omdat zij hem kunnen stimuleren te stoppen met delinquent gedrag.

2.9 Hypothesen

In dit hoofdstuk is uitgelegd wat de interventie ‘gezinsgericht werken’ inhoudt, het doel van gezinsgericht werken en het verband met recidive. Daarnaast is gekeken naar gezinsgericht werken en het verband met sociaal kapitaal en bindingen. Vervolgens is in de theorie ingegaan op bindingen met ‘attachment’, waarbij is gekeken naar de relaties van de jongere met het gezin en omgeving op recidive en delinquent gedrag. Er is dieper ingegaan op de onderwerpen *steun, communicatie, monitoring en betrokkenheid* vanuit ouders en de omgang met prosociale en antisociale vrienden om een verklaring te zoeken vanuit het theoretische kader. De volgende hypothesen kunnen nu worden geformuleerd en zijn visueel weergegeven in figuur 2.4.

De eerste hypothese vloeit voort uit wat in het theoretisch kader is besproken ten aanzien van de invloed van sociaal kapitaal op delinquentie aan de hand van Hirschi, Coleman en Putnam. Hieruit volgt dat veel sociaal kapitaal van de jongere leidt tot vermindering van delinquentie. Gezinsgericht werken is gericht op het vergroten van de sociaal kapitaal, met als doel het voorkomen van recidive. De eerste hypothese luidt dan ook:

Hypothese 1

Jongeren die in het kader van gezinsgericht werken begeleid zijn, plegen minder delicten dan jongeren die niet in het kader van gezinsgericht werken begeleid zijn.

Daarnaast is in het theoretisch kader specifiek ingegaan op de rol van bindingen met ouders als het gaat om recidivevermindering. Door het bieden van steun, open communicatie, monitoring (toezicht) en betrokkenheid kunnen ouders een belangrijke rol spelen bij het tegengaan van delinquent gedrag van hun kind. Gezinsgericht werken is gericht op het verstreken van de band met de ouders, met als doel het voorkomen van recidive. De tweede en derde hypothese luiden dan ook:

Hypothese 2

De interventie ‘gezinsgericht werken’ zorgt voor meer bindingen met ouders, vergeleken met jongeren bij wie de interventie niet is toegepast.

Hypothese 3

Jongeren die sterkere bindingen met hun ouders hebben recidiveren minder in vergelijking met jongeren die zwakkere bindingen met hun ouders hebben.

In het theoretisch kader is verder besproken wat de invloed is van leeftijdsgenoten op delinquentie aan de hand van de differentiële associatietheorie. Deze invloed kan zowel remmend als stimulerend werken, afhankelijk van de mate van conventionaliteit van de vrienden. Binding aan conventionele personen die delinquent gedrag afkeuren, werkt remmend. Het hebben van delinquente vrienden leidt tot een minder sociaal kapitaal en stimuleert delinquentie. Gezinsgericht werken richt zich niet alleen op de ouders, maar mobiliseert tevens het bredere sociale netwerk van de jongeren (buren, vrienden, kennissen, etc.). In dit onderzoek wordt daarom onderzocht welke bijdrage vrienden leveren aan recidive. Hypothese 4a en 4b luiden dan ook als volgt:

Hypothese 4a

Jongeren die sterkere bindingen met delinquente vrienden hebben recidiveren sneller, in vergelijking met jongeren die zwakkere bindingen met delinquente vrienden hebben.

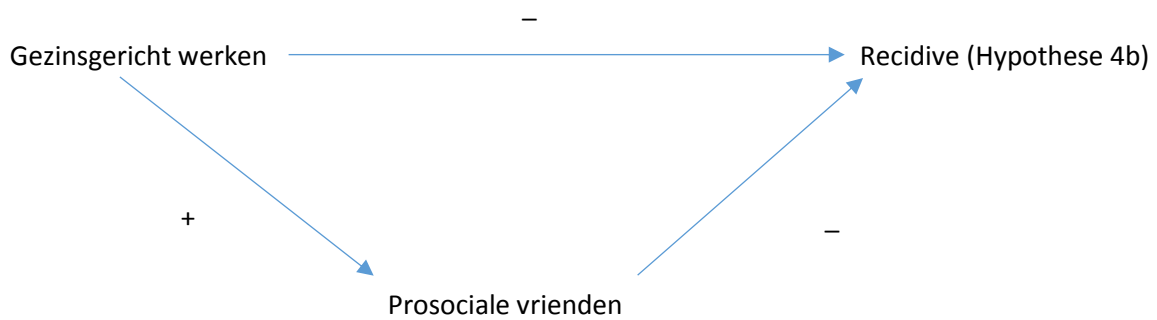
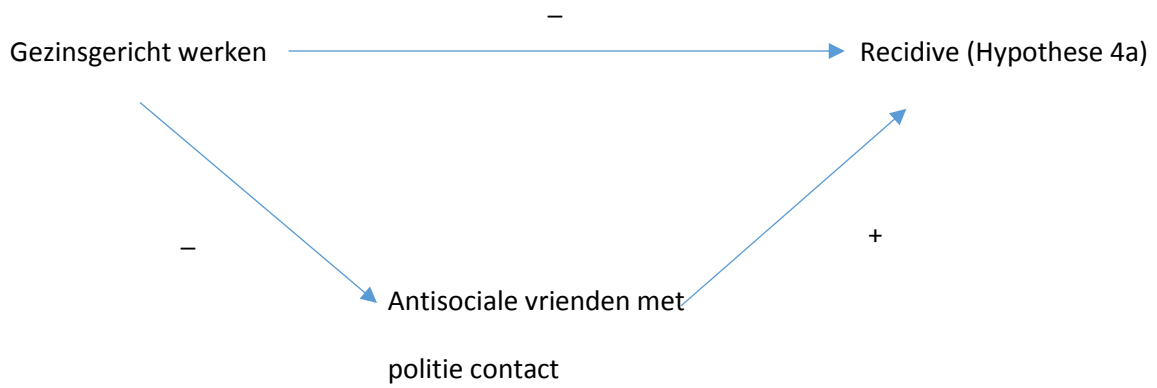
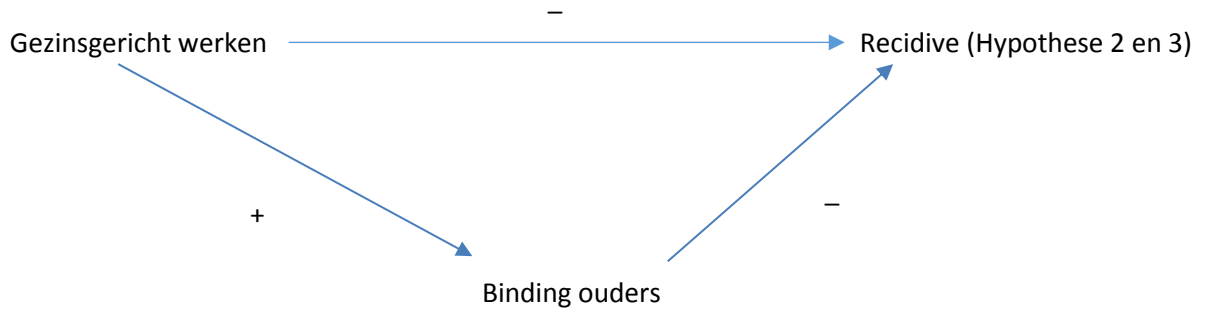
Hypothese 4b

Jongeren die sterkere bindingen met prosociale vrienden hebben recidiveren minder, in vergelijking met jongeren die zwakkere bindingen met prosociale vrienden hebben.

Directe verbinding

Mediatieverbinding

Figuur 2.4 Conceptueel model

Het eerste figuur in het conceptueel model heeft betrekking op de het directe verband tussen de interventie ‘gezinsgericht werken’ (de onafhankelijke variabele) en recidive (de afhankelijke variabele). Bij de volgende drie figuren wordt uitgegaan van een mediatieverbinding. Dit omdat het er in de analyse erom draait het verband tussen twee variabelen (gezinsgericht werken en recidive) te verklaren door een derde variabele (de mediator). Op deze wijze kan het causale verband tussen de interventie en recidive geduid worden en derhalve ook de bijbehorende hypothesen. De figuur waarin hypothese 4a is weergegeven, behoeft wellicht enige toelichting. De interventie wordt daar verondersteld een negatief effect te hebben op de recidive. Dit effect loopt als volgt. De interventie vermindert de binding met antisociale vrienden. De binding met antisociale vrienden met politiecontact vergroot, zo blijkt uit de literatuur, juist de kans op recidive. Door deze binding te verminderen, zorgt de interventie ervoor dat dit positieve effect van binding met antisociale vrienden op recidive kleiner wordt of verdwijnt.

Hoofdstuk 3. Data en methode

3.1 Data

Om de vraagstelling voor dit onderzoek te analyseren is gebruik gemaakt van een dossieronderzoek binnen de William Schrikker Groep (WSG), afdeling Jeugdreclassering te Amsterdam. De William Schrikker Groep is een organisatie binnen de jeugdzorg die jongeren begeleidt die met politie/justitie in contact zijn gekomen, vanwege een delict, en een IQ hebben van 85 en lager. Deze jongeren hebben een justitiële maatregel opgelegd gekregen en dienen zich aan de aanwijzingen van en afspraken met de Jeugdreclassering te houden. De WSG is verantwoordelijk voor de uitvoering hiervan en begeleidt de jongere en controleert of hij zich aan de gemaakte afspraken houdt. De WSG maakt daartoe aan het begin van het begeleidingstraject een analyse van de jongere en zijn voorgeschiedenis, de risicofactoren, de steunbronnen en de toepasselijke interventies en methodieken. De WSG koppelt de resultaten van het begeleidingstraject terug aan de Jeugdreclassering.

De dossiers (rapporten), welke ‘plan van aanpak’ worden genoemd, zien er als volgt uit. In een plan van aanpak worden de ontwikkelingen tijdens de begeleiding weergegeven. Het bevat een beschrijving van de aanleiding voor de begeleiding, dat wil zeggen de aan de jongere opgelegde maatregel en de aanleiding daartoe. Daarnaast bevat het een korte beschrijving van de voorgeschiedenis van de jongere. Verder worden de criminogene factoren weergegeven en hulp- en steunbronnen, zoals vrienden of familie, geïnventariseerd. Dit plan van aanpak komt in overleg met de jongere tot stand. Op basis hiervan worden het begeleidingsplan van de jongere en de bijbehorende doelen en interventies opgesteld. Na afloop van het begeleidingstraject wordt een tweede plan van aanpak opgesteld door de WSG, met daarin informatie over de mate waarin afspraken zijn nagekomen, het algehele verloop van de begeleiding en de mate waarin de bij de behandeling betrokken hulp- en steunbronnen van invloed zijn geweest op het verloop van het begeleidingstraject. Na afloop van de begeleiding worden conclusies en adviezen in een tweede plan

van aanpak verwerkt. Omdat voor het onderzoek delen van de plannen van aanpak worden gecodeerd, wordt hieronder een voorbeeld gegeven van een plan van aanpak.

Voorbeeld. aantal pagina's van een Plan van Aanpak (dossier) bij een jongere die begeleiding ontvangt bij de WSG.

Stamkaart

S. P. 12-08-1991

Brongegevens

Achternaam cliënt Voorvoegsels cliënt Roepnaam cliënt en geslacht Voornamen cliënt Geboorteplaats en -datum Adres Postcode en woonplaats Telefoonnummer Eventueel tijdelijke verblijfplaats Nationaliteit(en) Datum aanmelding cliënt Datum ingang laatste maatregel/opdracht Datum verloop laatste maatregel/opdracht Justitiecode / Titel maatregel Gezag berust bij Naam vader Adres vader Postcode en woonplaats vader Geboorteplaats en -datum vader Geboorteland vader Naam moeder Adres moeder Postcode en woonplaats moeder Geboorteplaats en -datum moeder Geboorteland moeder Naam huisarts Polisnummer ziektekostenverzekering Burger Service Nummer (BSN)	P. S. S. Utrecht 12-08-1991 xxxxxxxx xxxxxxxx Vast: 030-xxxxxx Mobiel: Niet van toepassing Eerste: Nederlandse Tweede: Niet van Toepassing 01-01-2011 01-01-2011 01-01-2013 60: Hulp en steun bij voorwaardelijke veroordeling Meerderjarig Dhr. G. P. xxxxxxxxx xxxxxxxxx UTRECHT 02-02-1960 Nederland Mevr. K. P. xxxxxxxxx xxxxxxxxx SCHIEDAM 02-04-1964 Nederland xxxxxx Geen polisnummer bekend 123123123
--	---

3. Anamnese

Beknopte voorgeschiedenis

Moeder vertelt dat haar zoon op zijn dertiende begon met medicatie, nadat het gezin bijna uit elkaar viel door zijn gedragsproblemen. Vervolgens zou hij tot aan zijn zeventiende contact gehad hebben met een psycholoog bij xxxxx. Dit contact is afgesloten, omdat het goed ging met betrokkene. Moeder vertelt dat betrokkene altijd moeite gehad heeft met omgang met leeftijdgenoten, omdat hij zich niet kan inleven in anderen. Vrienden heeft hij eigenlijk nooit gehad. Hij had veelal contact met jongeren die afgeleden waren en kwam hierdoor in de problemen. Hij liet zich door hen voor het karretje spannen, uit een drang om zich te bewijzen. Zijn beïnvloedbaarheid loopt als een rode draad door zijn leven. Ze zou hem gedurende zijn hele jeugd geprobeerd beschermd te hebben tegen de delinquente vrienden en is altijd bang geweest dat hij in situaties terecht komt zoals dat nu gebeurd is. Moeder heeft zich altijd actief ingezet om hulp te zoeken voor haar zoon, maar merkt dat ze steeds minder voor hem kan doen nu hij volwassen is. Haar zoon heeft echter nog altijd haar hulp nodig. Zo helpt ze hem bijvoorbeeld bij zijn administratie en contact met instanties, omdat hij niet in staat is dit zelfstandig op te pakken. Moeder geeft aan dat haar zoon structuur en voorspelbaarheid nodig heeft. Ze zou erg blij zijn als haar zoon een behandeling zou kunnen volgen om hem weerbaarder te maken en staat achter het advies om reclasseringstoezicht op te leggen.

4. Criminogene factoren

1. Delictgeschiedenis

S. is op 19-jarige leeftijd voor het eerst veroordeeld voor poging tot afpersing in vereniging. Hij geeft aan dat hij 'erbij' stond. Betrokkene heeft hiervoor een werkstraf voltooid en een aantal dagen voorwaardelijke hechtenis. Betrokkene komt nu binnen proeftijd opnieuw met justitie in aanraking.

2. Huidige / laatste delict en delictpatroon

• Delictscenario

S. bekent op de uitkijk te hebben gestaan bij een bedrijf (d.d. 18 augustus '10). S. vertelt dat een vriend neef hem overgehaald had om bij XXXX in te breken. De eerste keren zou hij 'nee' gezegd hebben, maar uiteindelijk zou hij toch meegegaan zijn om van het 'gezeik' af te zijn. De opbrengst zouden ze verdelen, maar achteraf bleek vriend alles verkocht te hebben en zou S. hier niets van teruggezien hebben. S. vindt het "stom" wat hij gedaan heeft, maar voelt zich gebruikt.

• De zin van de daad

S. vertelt dat hij in een kwetsbare periode verkeerde, omdat zijn relatie net beëindigd was en hij geen medicatie gebruikte. Hierdoor was hij volgens eigen zeggen versterkt beïnvloedbaar en kon hij niet helder nadenken.

• Spijt en berouw

S. erkent zijn aandeel in het delict, heeft hier spijt van en wil de consequenties hiervan aanvaarden. Hij zou het daarom terecht vinden als hij een straf zou krijgen.

• Reactie ouders op delict

Zijn ouders zijn boos geworden over het feit dat S. zich heeft laten overhalen mee te doen met het plegen van het delict. Ouders willen niet dat hij nog met zijn neef omgaat.

• Relatie handicap – delict

S. (IQ76) heeft impulsief gehandeld, waardoor hij zijn aandeel in de gevolgen van zijn gedrag en delict heeft overzien.

3. Huisvesting en wonen

S. woont met zijn broer bij ouders thuis te XXXX. Hij heeft een eigen kamer en heeft het naar zijn zin in zijn wijk en woonplaats.

4. Opleiding, werk en leren

S. heeft, vanwege zijn cognitieve niveau, speciaal onderwijs gevolgd bij XXXX. Met veel ondersteuning zou hij deze opleiding afgerond hebben. S. is na school overgegaan naar XXXX waar hij zijn lasdiploma en VCA behaald heeft. Na XXXX heeft S. gesolliciteerd en kwam hij via de uitzendbureau terecht bij groenvoorzieningen, werkzaam in regio Amsterdam. Dit heeft S. enkele maanden gedaan. Hij werkt nu bij een bedrijf die fitnessapparaten levert.

5. Inkomen en omgaan met geld

S. heeft een baan bij een bedrijf welke handelt in fitness apparaten. Zijn geld wordt beheert door moeder. S. heeft geen schulden en gaat goed met zijn geld om. Ouders helpen S. wanneer hij iets nodig heeft.

6. Relaties met gezin, familie en partner

S. komt uit een hecht gezin. Hij heeft een jongere broer. Zijn vader heeft een snackbar. Het gezin heeft in het verleden hulp ontvangen van Jeugdzorg, vanwege de gedragsproblemen van S. In het kader van jeugdzorg werd vastgesteld dat hij ODD en dyslexie had en kreeg hij vanaf dertienjarige leeftijd medicatie (Stratera). Nadien ging het veel beter met S. Enkele weken voor het huidige delict (januari '14) plaatsvond ging de relatie uit van betrokkene. S. had gedurende vier jaar een relatie totdat hij er achter kwam dat zij 'vreemd ging'. S. heeft het hier erg moeilijk mee gehad.

Ouders geven aan dat ze altijd in contact zijn met S. Ze weten met wie hij omgaat en waar hij in zijn vrijetijd is. Meestal is S. met vader in de zaak wanneer hij niets te doen heeft.

7. Vrienden, kennissen en vrijetijdsbesteding

S. vertelt drie goede vrienden te hebben die niet met justitie in aanraking komen en die hij vertrouwt. Met de vriend die hem overhaalde delict te plegen, had hij destijds wekelijks contact. S. gaat niet meer met hem om. Hij gaat nu om met vrienden die geen delictgedrag hebben. S. geeft aan dat hij erg beïnvloedbaar is als hij geen medicatie (Stratera) inneemt. Hier zou ook sprake van zijn geweest in de huidige delict situatie.

8. Drugsgebruik

Geen criminogene factor.

9. Alcoholgebruik

S. drinkt alcohol alleen op gelegenheden. Hij kan dan aangeschoten worden, maar dronken wordt hij niet. Er is geen sprake van alcoholproblematiek.

10. Geestelijke gezondheid

S. (IQ 76) is rond zijn 12e leeftijd gediagnosticeerd met PDD NOS en is vermoedelijk als gevolg hiervan beïnvloedbaar en impulsief. S. toont echter voldoende probleembesef en wil de consequenties van zijn delict aanvaarden. Hij vertoonde op jonge leeftijd gedragsproblemen. S. krijgt medicatie hiervoor medicatie (Stratera), welke hij nog steeds inneemt. Wanneer S. zijn medicatie niet gebruikt, dan krijgt hij hier last van (beïnvloedbaar, impulsief).

11. Denkpatronen, vaardigheden en gedrag

S. en ouders stellen zich meewerkend op (bijv. in de behandeling). Vanwege zijn werk lukte het S. niet altijd om naar de afspraak te gaan. Het blijkt dat S. zich moeilijk kan verplaatsen in anderen, aldus moeder. Hij heeft moeite om situaties en personen op waarde te schatten. S. maakt de indruk cognitief beperkt te zijn (heeft speciaal onderwijs gevold. S. kan beïnvloedbaar en impulsief zijn, zeker als hij geen medicatie heeft gebruikt. S. geeft wel blijk van probleembesef, toont inzicht in zijn eigen gedrag en weet hoe hij zich moet gedragen. Als S. problemen ervaart maakt hij deze bespreekbaar bij zijn familie en roept zo nodig hulp in. Dit is positief.

12. Houding

S. keurt de delicten af en geeft aan dat hij beïnvloedt is door zijn vriend. Hij wil niet meer in problemen raken en is bereid om hiervoor hulp te krijgen vanuit XXXX.

5. Aanvullende, niet criminogene factoren

1. Aanvullende factoren

N.v.t.

2. Samenwerking met andere hulpverleningsinstellingen

- XXXX
- XXXX.

3.2 Dataverzameling

De dossiers zijn als volgt geselecteerd. Allereerst is een experimentele en een controlegroep gecreëerd. De interventie is ingezet in specifieke regio's, namelijk de regio's Utrecht en Limburg. De experimentele groep bestaat derhalve uit de regio's Utrecht en Limburg en betreft jongeren die begeleid zijn volgens de interventie 'gezinsgericht werken'. De controlegroep zijn jongeren uit de regio Amsterdam en Rotterdam, die niet volgens de interventie 'gezinsgericht werken' zijn begeleid, maar volgens de reguliere werkwijze (die dus meer dadergericht is dan gezinsgericht werken).

In totaal waren er na deze tweedeling ongeveer 125 dossier beschikbaar om geanalyseerd te worden. Aan de hand van de volgende selectiecriteria is dit aantal teruggebracht tot 60 dossiers. Eerste selectie criterium was de duur van de begeleiding. Om een goed beeld van de invloed van de interventie te krijgen, zijn kortdurende begeleidingstrajecten niet meegenomen in de analyse. Dit houdt in dat een jongere minimaal één jaar begeleiding heeft gekregen waarover twee (dossiers) plan van aanpakken over één jongere zijn opgemaakt. Jongeren die hier niet aan voldoen zijn niet meegenomen in dit onderzoek. Tweede selectie criterium was dat jongeren met wie het erg goed ging of juist erg slecht, niet zijn meegenomen in de analyse. Een korte toelichting is hiervoor nodig. Met jongeren met wie het erg goed ging, wordt bedoeld op jongeren die reeds een breed steunnetwerk hadden bij aanvang van hun begeleiding. Bij deze jongeren heeft er dus niet zozeer een interventie plaatsgevonden, die was gericht op het versterken van de bindingen met ouders en vrienden, aangezien deze bindingen reeds aanwezig waren. Met jongeren met wie het erg slecht ging, wordt bedoeld op jongeren voor wie gezinsgericht werken geen optie was. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een jongere die door haar ouders seksueel is misbruikt. In dergelijke gevallen wordt uiteraard niet ingezet op het versterken van de bindingen met de ouders.

3.3 Respondenten

Aan de hand van het dossieronderzoek zijn er in totaal 60 dossiers geanalyseerd. Deze bestaan uit een experimentele groep (N=30) en de controlegroep (N=30). Het betreft dossiers van het jaar 2010 (eerste plan van aanpak, opgesteld bij de start van het begeleidingstraject) en 2011 (tweede plan van

aanpak, opgesteld na afsluiting van het begeleidingstraject. Om de data (dossiers) te kunnen verkrijgen is toestemming gevraagd aan het bestuur van de William Schrikker Groep. De leeftijd van de experimentele groep is 13 tot 21 jaar met een gemiddelde leeftijd van 17 jaar. Hiervan zijn er 28 jongens en 2 meisjes. De leeftijd van de controlegroep is 13 tot 19 jaar, met een gemiddeld leeftijd van 16 jaar. Bij de controlegroep zijn er 27 jongen en 3 meisjes. Het aantal respondenten (N=60) voor dit onderzoek is beperkt van omvang. Daarom zullen de resultaten van de data en onderzoek met enige voorzichtigheid weergegeven worden.

De respondenten (N=60) hebben een gemiddelde leeftijd van 17 jaar. De sekseverhouding in de steekproef is ongelijk, 55 jongens tegenover 5 meisjes. Alle respondenten hebben een IQ lager dan 84, maar hoger dan IQ 55. De etnische achtergronden zijn verschillend. Zie tabel 3.1 hieronder.

Tabel 3.1 Afkomst respondenten

Nederlands	N=20
Marokkaans	N=10
Turks	N=7
Surinaams	N=6
Antilliaans	N=5
Overig	N=6
Gemengde nat.	N=6

In totaal is 83% van de respondenten in Nederland geboren. 75% van de respondenten met een etnische achtergrond is in Nederland geboren.

De respondenten die begeleiding krijgen van de William Schrikker Groep, afdeling Jeugdreclassering, zijn jongeren die minimaal één maal veroordeeld zijn geweest door de kinderrechter of Officier van Justitie wegens het plegen van een strafbaar feit. Het betreft delicten

die in of voor 2010 zijn gepleegd. De leeftijd van het eerste politiecontact (delict) loopt uiteen van 9 tot 17 jaar. De gemiddelde leeftijd van de respondenten bij het eerste politiecontact is 14 jaar.

3.4 Variabelen

De onderstaande variabelen zijn gemeten met behulp van de dossiers. De variabelen, behalve de recidive, zijn op twee meetmomenten gemeten, namelijk in 2010 (eerste plan van aanpak, opgesteld bij de start van het begeleidingstraject) en in 2011 (tweede plan van aanpak, opgesteld bij de afsluiting van het begeleidingstraject). Daarbij zijn alle variabelen als dichotome variabele gemeten. De dossiers zijn geanalyseerd om te bepalen of wel of niet sprake is van een binding op de betreffende variabelen. Wanneer er een binding is, wordt de score-1 gegeven. Wanneer er geen binding is, wordt er de score-0 gegeven. Hieronder worden de variabelen meer uitgebreid toegelicht.

De variabele 'Recidive' is alleen in 2011 gemeten om af te leiden wat het effect is na een jaar interventie (1=recidive, 0=geen recidive). Recidive wordt bepaald aan de hand van het aantal jongeren, dat gedurende het jaar is opgepakt op verdenking van een delict. Om vertekening van de onderzoeksresultaten te voorkomen, is een jongere die meermaals is opgepakt slechts eenmaal meegerekend.

De achtergrondkenmerken van 'jongere' zijn gemeten aan de hand van.

- Leeftijd jongere bij de 0-meting (geen dichotome variabele, maar de leeftijd in jaren).
- Leeftijd bij zijn eerste politiecontact (geen dichotome variabele, maar de leeftijd in jaren).
- Dagbesteding (1=ja, 0=nee).
- IQ score. (1= IQ jongere tussen 85-70, 0= IQ jongere tussen 70-55).

Binding ouders is gemeten door de volgende variabelen bij elkaar op te tellen.

- Emotionele ouderlijke steun (*momenten van bijv. blijdschap, verdriet, boosheid, problemen, etc.*) (1=ja, 0=nee).
- Praktische ouderlijke steun (*hulp bij bijv. huiswerk, zakgeld, vragen, etc.*) (1=ja, 0=nee)

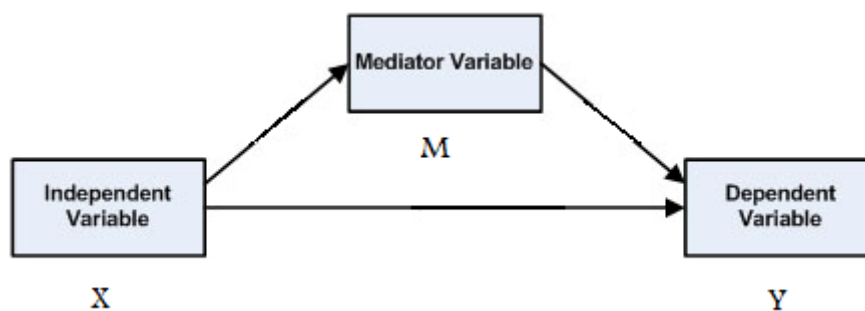
- Communicatie in huis (*wordt er bijv. open gepraat tussen ouder-kind, verteld of deelt kind zijn ervaringen over bijv. school, vrienden, dagelijkse ervaringen, etc.*), (1=ja, 0=nee).
- Motivatie (*bijv. ouders die hun kind aanmoedigen, toejuichen, aanzetten, stimuleren om hun doel te bereiken, etc.*). (1=ja, 0=nee).
- Betrokkenheid ouders bij vrienden (vragen, tonen interesse, weten ouders bijv. met wie hun kind omgaat). (1=ja, 0=nee).
- Betrokkenheid ouders bij vrijetijdsbesteding en straat (vragen, tonen interesse, weten ouders bijv. waaraan hun kind zijn vrijetijd aan besteedt, waar hun kind is en verblijft). (1=ja, 0=nee).
- Betrokkenheid ouders bij dagbesteding (vragen, tonen interesse, ouders bijv. hoe het op school/werk gaat). (1=ja, 0=nee).
- Monitoring (houden ouders bijv. toezicht (fysiek) op waar hun kind is/ gaan ouder-kind samen ergens heen). (1=ja, 0=nee).
- Regels (hanteren ouders bijv. regels thuis en worden deze nageleefd). (1=ja, 0=nee)
- Straf/sanctie na een delict (passen ouders bijv. sancties bij hun kind bij een delict of niet nakomen van regels) (1=ja, 0=nee).
- Conflict (heeft bijv. het kind geregeld ruzie met ouders, worden conflicten opgelost) (1=ja, 0=nee).
- Gezamenlijke activiteiten binnen- en buitenshuis (verrichten bijv. ouders en kind samen activiteiten binnen- en buitenshuis). (1=ja, 0=nee).

Binding vrienden is gemeten middels:

- Omgang antisociale vrienden met politiecontact (*vrienden die bijv. gedragsproblemen vertonen en misdrijven plegen*) (1=ja, 0=nee).
- Omgang prosociale vrienden (*vrienden die sociaal karakter/positief invloed hebben en geen misdrijven plegen*). (1=ja, 0=nee).

3.5 Analyse

In dit onderzoek wordt door middel van bestaande dossiers gekeken naar causale verbanden binnen de onderzochte variabelen tussen twee groepen (kwantitatief). Met behulp van het statistische programma SPSS zullen de variabelen geanalyseerd worden aan de hand van cijfermatige gegevens. In dit onderzoek zal de experimentele en controlegroep met elkaar vergeleken worden naar de effecten van gezinsgericht werken op delinquent gedrag bij licht verstandelijk beperkte jongeren binnen de William Schrikker groep. Hiervoor zal er met SPSS gebruik worden gemaakt van multiple regressie analyses. Met regressieanalyses wordt op basis van de correlatie van de meerdere onafhankelijke met de afhankelijke variabelen getoetst of er een verband is, zodat hypothesen kunnen worden verworpen of bevestigd. Voor de analyse zijn lineaire (in geval van een numerieke afhankelijke variabele) en logistische (in geval van een dichotome afhankelijke variabele) regressieanalyses ingezet. De data zal geanalyseerd worden middels het mediatie-model van Baron en Kenny (1986), doordat in dit onderzoek een verband tussen twee variabele (X en Y) verklaard zal worden door een derde variabele (M). In dit geval Gezinsgericht Werken (=X), Recidive (=Y), Ouders en Vrienden (=M). De mediator variabele M zal aangeven hoe het causale proces tussen X en Y loopt. Oftewel; X heeft invloed op M, en M vervolgens invloed op Y.

Om te kunnen toetsen of Gezinsgericht werken (0=controle groep, 1=experimentele groep) via de binding met de ouders een effect heeft gehad op wel/niet Recidive, is eerst de variabele Binding Ouders Verschil geconstrueerd. Dit is gedaan door de scores van de verschillende dichotome Binding met de ouders-items (bijvoorbeeld “Emotionele binding met de ouders”) te sommeren, zowel voor (0-meting) als na (1-meting) de interventie Gezinsgericht Werken. Hierdoor kregen we een Binding Ouders-totaalscore voor, en één na Gezinsgericht werken. De Binding Ouders-voor is vervolgens van de Binding Ouders-na afgetrokken, met als gevolg Binding Ouders Verschil, die derhalve aangeeft in welke mate de binding met de ouders sterker is geworden in de tijd tussen de voor- en de nameting.

4.1 Beschrijvende statistiek binding ouders

Tabel 4.1 Gemiddelden en standaardafwijkingen van de bij de analyse betrokken variabelen.

	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Gezinsgericht werken	60	,00	1,00	,5000	,50422
Binding Ouders	60	-5,00	7,00	,7500	2,09620
Recidive	60	0	1	,42	,497
Leeftijd	60	13	21	17,08	1,441
Leeftijd 1 ^e politie contact	57	9	17	14,21	1,601
IQ	60	1	2	1,6	,494
Dagbesteding	60	,00	1,00	,7500	,43667
Valid N	57				

In tabel 1 zijn de beschrijvende statistieken van alle variabelen in de analyse gegeven. Uiteraard moeten de gemiddelden van de dichotome variabelen (Gezinsgericht Werken, Recidive en Dagbesteding) beschouwd worden als proporties. Derhalve is de proportie die aan Gezinsgericht

Werken heeft deelgenomen 0.5, de proportie personen die heeft gerecidiveerd 0.42 en de proportie personen met een dagbesteding 0.75

Tabel 4.2 Pearson correlaties tussen de bij de analyse betrokken variabelen.

		Gezins- gericht Werken	Binding Ouders	Recidive	Leeftijd	Leeftijd 1° contact	IQ	Dag- besteding
Gezinsgericht werken	Pearson correlatie	1	,281*	-,304*	,222	,086	,068	-,269*
	Sig. (2-tailed)		,030	,018	,089	,524	,605	,037
	N	60	60	60	60	57	60	60
Binding Ouders	Pearson Correlatie	,281*	1	-,337**	-,015	-,073	-,131	,042
	Sig. (2-tailed)	,030		,008	,907	,591	,319	,752
	N	60	60	60	60	57	60	60
Recidive	Pearson Correlatie	-,304*	-,337**	1	-,073	-,173	-,069	,020
	Sig. (2-tailed)	,018	,008		,580	,197	,600	,882
	N	60	60	60	60	57	60	60
Leeftijd	Pearson Correlatie	,222	-,015	-,073	1	,448**	,095	-,370**
	Sig. (2-tailed)	,089	,907	,580		,000	,469	,004
	N	60	60	60	60	57	60	60
Leeftijd 1° politiecontact	Pearson Correlatie	,086	-,073	-,173	,448**	1	,177	-,272*
	Sig. (2-tailed)	,524	,591	,197	,000		,188	,040
	N	57	57	57	57	57	57	57
IQ	Pearson Correlatie	,068	-,131	-,069	,095	,177	1	,000
	Sig. (2-tailed)	,605	,319	,600	,469	,188		1,000
	N	60	60	60	60	57	60	60
Dagbesteding	Pearson Correlatie	-,269*	,042	,020	-,370**	-,272*	,000	1
	Sig. (2-tailed)	,037	,752	,882	,004	,040	1,000	
	N	60	60	60	60	57	60	60

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

In tabel 2 zijn de correlaties gegeven. Hieruit blijkt dat het bivariate verband tussen Gezinsgericht Werken en Recidive significant negatief is ($r=-0.304$, $p=0.018$). Het bivariate verband tussen Gezinsgericht Werken en Binding Ouders Verschil is significant positief ($r=0.281$, $p=0.030$). Het verband tussen Binding Ouders Verschil en Recidive is dan weer significant negatief ($r=-0.337$, $p=0.008$). Uiteraard zal hieronder met behulp van multiple regressieanalyses duidelijk worden of deze bivariate verbanden ook gevonden zullen worden onder controle van eventuele versturende variabelen, en zullen er vervolgens conclusies worden getrokken ten aanzien van de hypothesen. Verder kan uit de tabel worden opgemaakt dat er tussen de verschillende onafhankelijke variabelen geen zeer hoge correlaties zijn (>0.7), waardoor er in de multiple regressies van multicollineariteit geen sprake zal zijn.

4.2 Toetsende statistiek Binding Ouders

Omdat er sprake is van een mediatie model (Gezinsgericht Werken $>$ Binding Ouders Verschil $>$ Recidive), is ervoor gekozen het stappenschema van Baron en Kenny (1986) te gebruiken. Hier is sprake van 4 stappen.

1. Testen van het effect van de onafhankelijke variabele (= Gezinsgericht Werken) op de afhankelijke variabele (=Recidive);
2. Testen van het effect van de onafhankelijke variabele op de mediator (md=Binding Ouders Verschil);
3. Testen van het effect van de mediator op de afhankelijke variabele.
4. Opnieuw testen van het effect van de onafhankelijke variabele op de afhankelijke variabele, maar nu gecontroleerd voor de mediator.

Conclusie: als het effect in stap 1, 2 en 3 significant is, en het effect van stap 1 in stap 4 (gedeeltelijk) is verdwenen, dan is er sprake van (gedeeltelijke) mediatie.

Stap 1

Deze stap is uitgevoerd met behulp van een logistische regressie, aangezien er sprake is van een dichotome afhankelijke variabele, namelijk Recidive. De onafhankelijke variabele is Gezinsgericht

Werken, de controle variabelen zijn: Leeftijd, Leeftijd bij eerste politiecontact, IQ, en Dagbesteding(wel=1/niet=0). Hieruit komt een significant, negatief effect naar voren van Gezinsgericht Werken op Recidive (Exp(B)=0.226, Vald(1)=5.397, p=0.020). Dit betekent dat de groep die wel Gezinsgericht Werken heeft gekregen significant minder kans op recidive heeft dan de controlegroep. Hypothese 1: *‘jongeren die in het kader van gezinsgericht werken begeleid zijn, plegen minder delicten dan jongeren die niet in het kader van gezinsgericht werken begeleid zijn’*, wordt hiermee aangenomen.

Tabel 4.3 Logistische regressie Gezinsgericht Werken op delinquent gedrag

	B	S.E.	Vald	df	Significant	Exp(B)
Gezinsgericht werken	-1,488	,640	5,397	1	,020	,226
Leeftijd	,014	,238	,004	1	,951	1,015
Leeftijd 1 ^o politiecontact	-,272	,214	1,611	1	,204	,762
IQ	-,168	,604	,077	1	,781	,846
Dagbesteding	-,833	,757	1,209	1	,272	,435
Constant	4,715	4,419	1,138	1	,286	111,563

Stap 2

Deze stap is uitgevoerd met behulp van een lineaire regressie, aangezien er sprake is van een numerieke afhankelijke variabele, namelijk Binding Ouders Verschil. De onafhankelijke variabele is Gezinsgericht Werken, de controle variabelen zijn wederom: Leeftijd, Leeftijd bij eerste politiecontact, IQ en Dagbesteding. Hieruit kwam een significant, positief effect naar voren van Gezinsgericht Werken op Binding Ouders Verschil (Beta=0.356, t(51)=2.621, p=0.012). Dit betekent dat de groep die wel de interventie Gezinsgericht Werken heeft gekregen significant meer vooruit is gegaan met betrekking tot binding met de ouders dan de controlegroep. Hiermee wordt hypothese 2:

‘de interventie gezinsgericht werken zorgt voor meer bindingen met ouders vergeleken met jongeren bij wie de interventie niet is toegepast’ aangenomen

Tabel 4.4 Lineaire regressie voor binding ouders

	B	Std. Error	Beta	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	1,650	3,938		,419	,677		
Leeftijd	-,017	,221	-,011	-,075	,941	,715	1,399
Leeftijd 1 ^e politie contact	-,049	,197	-,037	-,249	,805	,766	1,306
IQ	-,702	,567	-,163	-1,238	,221	,964	1,037
Dagbesteding	,571	,692	,119	,825	,413	,802	1,246
Gezinsgericht werken	1,501	,573	,356	2,621	,012	,910	1,099

Stap 3

Deze stap is weer uitgevoerd met behulp van een logistische regressie, aangezien er weer sprake is van een dichotome afhankelijke variabele, namelijk Recidive. De onafhankelijke variabele is Binding Ouders. Verschil de controle variabelen zijn: Leeftijd, Leeftijd bij eerste politiecontact, IQ en Dagbesteding. Hieruit kwam een significant, negatief effect naar voren van Binding Ouders verschil op Recidive ($\text{Exp}(B)=0.586$, $\text{Vald}(1)=7.002$, $p=0.008$). Dit betekent dat hoe meer iemand vooruit gaat met betrekking tot binding met de ouders, hoe minder kans op recidive. Met deze uitkomst kan vermeld worden dat hypothese 3 aangenomen wordt, namelijk: *‘jongeren die sterkere bindingen met hun ouders hebben recidiveren minder in vergelijking met jongeren die zwakkere bindingen met hun ouders hebben’*.

Tabel 4.5 Logistische regressiemodel van binding ouders op recidive

	B	S.E.	Vald	Df	Sig.	Exp(B)
Binding Ouders verschil	-,534	,202	7,002	1	,008	,586
Leeftijd	-,020	,241	,007	1	,934	,980
Leeftijd 1 ^e politie contact	-,300	,216	1,922	1	,166	,741
IQ	-,559	,634	,777	1	,378	,572
Dagbesteding	-,396	,724	,299	1	,584	,673
Constant	5,589	4,339	1,659	1	,198	267,340

Stap 4

Ook deze stap is weer uitgevoerd met behulp van een logistische regressie, aangezien er sprake is van een dichotome afhankelijke variabele, namelijk Recidive. De onafhankelijke variabele is Gezinsgericht Werken, de controle variabelen zijn: Binding Ouders verschil, Leeftijd, Leeftijd bij eerste politiecontact, IQ en Dagbesteding. Hieruit bleek dat het significante, negatieve effect uit stap 1 van Gezinsgericht Werken op Recidive, niet meer significant is ($\text{Exp}(B)=0.326$, $\text{Vald}(1)=$, $p=0.102$).

Tabel 4.6 Logistische regressie van gezinsgericht werken op effect recidive

	B	S.E.	Wald	Df	Sig.	Exp(B)
Binding Ouders verschil	-,488	,211	5,365	1	,021	,614
Leeftijd	,032	,247	,016	1	,898	1,032
Leeftijd 1 ^e politie contact	-,330	,226	2,131	1	,144	,719
IQ	-,533	,654	,666	1	,414	,587
Dagbesteding	-,764	,783	,952	1	,329	,466
Gezinsgericht Werken	-1,121	,685	2,679	1	,102	,326
Constant	5,849	4,399	1,768	1	,184	346,784

Geconcludeerd kan worden dat aan de voorwaarden voor mediatie is voldaan, namelijk de effecten uit de eerste drie stappen zijn significant, terwijl het significante effect van stap 1 in stap 4 verdwenen is. Derhalve kan worden geconcludeerd dat het effect van Gezinsgericht Werken op Recidive in zijn geheel wordt gemedieerd door Binding Ouders Verschil. De hypothese *‘Jongeren die in het kader van gezinsgericht werken begeleid zijn, plegen minder delicten dan jongeren die niet in het kader van gezinsgericht werken begeleid zijn’*, wordt hierom wederom aangenomen.

4.3 Beschrijvende Statistiek Vrienden

Tabel 4.7 Pearson correlaties tussen de bij de analyse betrokken variabelen

		Gezins- gericht Werken	Binding ouders	Anti soc. met pol. contact	Prosociale vrienden	Leeftijd	Leeftijd 1° contact	IQ	Dag- besteding
Gezinsgericht Werken	Pearson	1	,281*	,302*	,184	,222	,086	,068	-,269*
	Correlatie								
	Sig. (2-tailed)		,030	,022	,171	,089	,524	,605	,037
	N	60	60	57	57	60	57	60	60
Binding Ouders	Pearson	,281*	1	,455**	,106	-,015	-,073	-,131	,042
	Correlatie								
	Sig. (2-tailed)	,030		,000	,434	,907	,591	,319	,752
	N	60	60	57	57	60	57	60	60
Antisociale vrienden met politie contact	Pearson	,302*	,455**	1	,476**	-,004	,197	,021	,019
	Correlatie								
	Sig. (2-tailed)	,022	,000		,000	,976	,154	,877	,890
	N	57	57	57	57	57	54	57	57
Prosociale vrienden	Pearson	,184	,106	,476**	1	-,094	,022	,149	,243
	Correlatie								
	Sig. (2-tailed)	,171	,434	,000		,488	,874	,270	,069
	N	57	57	57	57	57	54	57	57
Leeftijd	Pearson	,222	-,015	-,004	-,094	1	,448**	,095	-,370**
	Correlatie								
	Sig. (2-tailed)	,089	,907	,976	,488		,000	,469	,004
	N	60	60	57	57	60	57	60	60
Leeftijd 1° politie contact	Pearson	,086	-,073	,197	,022	,448**	1	,177	-,272*
	Correlatie								
	Sig. (2-tailed)	,524	,591	,154	,874	,000		,188	,040
	N	57	57	54	54	57	57	57	57
IQ	Pearson	,068	-,131	,021	,149	,095	,177	1	,000
	Correlatie								
	Sig. (2-tailed)	,605	,319	,877	,270	,469	,188		1,000
	N	60	60	57	57	60	57	60	60
Dagbesteding	Pearson	-,269*	,042	,019	,243	-,370**	-,272*	,000	1
	Correlatie								
	Sig. (2-tailed)	,037	,752	,890	,069	,004	,040	1,000	
	N	60	60	57	57	60	57	60	60

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabel 4.8 Gemiddelden en standaardafwijkingen van de bij de analyse betrokken variabelen.

	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Standaard- deviatie
Gezinsgericht Werken	60	,00	1,00	,5000	,50422
Binding Ouders	60	-5,00	7,00	,7500	2,09620
Anti sociale vrienden met politie contact	57	,00	1,00	,2281	,42332
Prosociale vrienden	57	-1,00	1,00	,0526	,29405
Leeftijd	60	13	21	17,08	1,441
Leeftijd 1 ^e politie contact	57	9	17	14,21	1,601
IQ	60	1	2	1,60	,494
Dagbesteding	60	,00	1,00	,7500	,43667
Valid N	54				

4.4 Toetsende statistiek Vrienden

Antisociale vrienden met politiecontact

Nu zal het volgende worden getoetst: (1) in hoeverre Gezinsgericht Werken een effect heeft op de bindingen met antisociale vrienden met politiecontact door het verschil in binding tussen de eerste en de tweede meting te analyseren. Dus, hoe hoger men op Antisociale vrienden in verschil scoort, hoe groter de vermindering is in Antisociale vrienden met politiecontact tussen de twee metingen. En er zal worden getoetst: (2) in hoeverre Antisociaal vrienden met politiecontact effect heeft op Recidive. Omdat er sprake is van een mediatio model (Gezinsgericht werken > Antisociale Vrienden > Recidive) waarbij het effect van de interventie op recidive verloopt via bindingen met antisociale vrienden, is wederom gekozen voor het stappenschema van Baron en Kenny (1986).

Stap 1

Aangezien de onafhankelijke variabele en de afhankelijke variabele in dit mediatiemodel hetzelfde zijn als in de logistische regressie model, zijn de resultaten van stap 1 identiek, en is het effect van Gezinsgericht Werken op Recidive derhalve significant negatief (zie hiervoor tabel 4.3).

Stap 2

Deze stap is uitgevoerd met behulp van een lineaire regressie, aangezien er sprake is van een numerieke afhankelijke variabele, namelijk Antisociale vrienden in Verschil. De onafhankelijke variabele is Gezinsgericht Werken, de controle variabelen zijn net als in de eerste stap. Leeftijd, Leeftijd bij eerste politiecontact, IQ en Dagbesteding. Hieruit kwam een significant, positief effect naar voren van Gezinsgericht Werken ($Beta=0.342$, $t(48)=2.482$, $p=0.017$). Dit betekent dat de groep die wel therapie heeft gekregen een significant grotere vermindering van Antisociale vrienden met politiecontact heeft gekregen dan de controlegroep

Tabel 4.9 Lineaire regressie van gezinsgericht werken op omgang antisociale vrienden

Model	Niet-standaard coëfficiënt		Standaard coëfficiënt	Collineair Statistiek			
	B	Std. Error	Beta	t	Significant	Tolerance	VIF
(Constant)	-,322	,794		-,405	,687		
Gezinsgericht Werken	,293	,118	,342	2,482	,017	,920	1,087
Leeftijd	-,040	,045	-,139	-,882	,382	,704	1,420
Leeftijd 1° politie contact	,074	,042	,270	1,765	,084	,747	1,338
IQ	-,031	,118	-,036	-,263	,794	,947	1,056
Dagbesteding	,132	,142	,136	,930	,357	,824	1,213

Stap 3

Deze stap is uitgevoerd met behulp van een logistische regressie, aangezien er sprake is van een dichotome afhankelijke variabele, namelijk Recidive. De onafhankelijke variabele Antisociaal vrienden met politiecontact, de controle variabelen zijn: Leeftijd, Leeftijd bij eerste politiecontact, IQ en Dagbesteding. Hieruit kwam een significant negatief effect naar voren van Antisociale Vrienden met Politiecontact op Recidive ($\text{Exp}(B)=0.083$, $\text{Vald}(1)=5.193$, $p=0.023$). Dit betekent dat hoe groter de vermindering in antisociale vrienden met politiecontact tussen de 2 metingen, hoe kleiner de kans op recidive.

Tabel 4.10 Logistische regressie antisociale vrienden op recidive

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Antisociale vrienden met politiecontact	-2,493	1,100	5,139	1	,023	,083
Leeftijd	-,131	,242	,296	1	,586	,877
Leeftijd 1 ^e politie contact	-,055	,217	,063	1	,801	,947
IQ	-,239	,632	,143	1	,705	,788
Dagbesteding	-,277	,730	,144	1	,704	,758
Constant	3,642	4,211	,748	1	,387	38,166

Stap 4

Ook deze stap is weer uitgevoerd met behulp van een logistische regressie, aangezien er sprake is van een dichotome afhankelijke variabele, namelijk Recidive. De onafhankelijke variabele is Gezinsgericht Werken, de controle variabelen zijn: Antisociaal vrienden met politiecontact, Leeftijd, Leeftijd bij eerste politiecontact, IQ en Dagbesteding. Hieruit bleek dat het significante, negatieve effect uit stap 1 van Gezinsgericht Werken op Recidive, niet meer significant ($\text{Exp}(B)=0.337$, $\text{Vald}(1)=2.474$, $p=0.116$).

Geconcludeerd kan worden dat aan de voorwaarden voor mediatie is voldaan, namelijk de effecten uit de eerste drie stappen zijn significant, terwijl het significante effect van stap 1 in stap 4

verdwenen is. Derhalve kan worden geconcludeerd dat het effect van Gezinsgericht Werken op Recidive in zijn geheel wordt gemedieerd door Antisociale vrienden met politiecontact. De hypothese: *jongeren die sterkere bindingen met delinquente vrienden hebben recidiveren sneller, in vergelijking met jongeren die zwakkere bindingen met delinquente vrienden hebben*, wordt hierom aangenomen.

Tabel 4.11 Logistische regressie gezinsgericht werken op antisociale vrienden

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Antisociale vrienden met politiecontact	-2,184	1,123	3,785	1	,052	,113
Leeftijd	-,073	,248	,088	1	,767	,929
Leeftijd 1 ^o politiecontact	-,102	,227	,203	1	,653	,903
IQ	-,190	,651	,085	1	,771	,827
Dagbesteding	-,675	,793	,724	1	,395	,509
Gezinsgericht Werken	-1,088	,692	2,474	1	,116	,337
Constant	3,979	4,356	,835	1	,361	53,481

Prosociale vrienden

Nu zal worden getoetst: (1) in hoeverre Gezinsgericht Werken (GW) effect heeft op de variabele Prosociale Vrienden, het verschil tussen de scores op het item Prosociale vrienden bij de eerste en de tweede meting. Dus, hoe hoger men op Prosociale vrienden in verschil scoort, hoe groter de vermindering is in Prosociale vrienden tussen de twee metingen. En er zal worden getoetst: (2) in hoeverre Prosociale Vrienden effect heeft op Recidive. Omdat er sprake is van een mediatie model (Gezinsgericht Werken > ProSociale vrienden > Recidive), is wederom ervoor gekozen het stappenschema van Baron en Kenny (1986) te gebruiken.

Stap 1

Aangezien de onafhankelijke variabele en de afhankelijke variabele in dit mediatiemodel hetzelfde zijn als in de twee vorige logistische regressie metingen, zijn de resultaten van stap 1 identiek, en is het effect van Gezinsgericht Werken op Recidive derhalve significant negatief (zie tabel 4.3).

Stap 2

Deze stap is uitgevoerd met behulp van een lineaire regressie, aangezien er sprake is van een numerieke afhankelijke variabele, namelijk Prosociale vrienden. De onafhankelijke variabele is Gezinsgericht Werken (GW), de controle variabelen zijn net als in de eerste stap: Leeftijd, Leeftijd bij eerste politiecontact, IQ en Dagbesteding. Hieruit kwam een marginaal significant, negatief effect naar voren van Gezinsgericht Werken (Beta=0.246, t)=1.91, p=0.062). Dit betekent dat de groep die wel deelnam aan het project Gezinsgericht Werken een marginaal significant grotere vermindering van Prosociale vrienden heeft gekregen dan de controlegroep. Uiteraard is het voor mediatie een voorwaarde dat dit effect significant is, een p van 0.06 is echter zo laag dat we die als, marginaal, significant beschouwen.

Tabel 4.12 Lineaire regressie Prosociale vrienden op Gezinsgericht werken

Model	Niet-standaard coëfficiënt		Standaard Coëfficiënt		Collineair Statistiek		
	B	Std. Error	Beta	t	Significant	Tolerance	VIF
(Constant)	-,256	,556		-,460	,648		
Gezinsgericht Werken	,158	,083	,264	1,912	,062	,920	1,087
Leeftijd	-,017	,032	-,083	-,526	,601	,704	1,420
Leeftijd 1 ^e politiecontact	,015	,029	,080	,521	,605	,747	1,338
IQ	,088	,083	,145	1,067	,291	,947	1,056
Dagbest1d	,215	,099	,316	2,166	,035	,824	1,213

Stap 3

Deze stap is uitgevoerd met behulp van een logistische regressie, aangezien er sprake is van een dichotome afhankelijke variabele, namelijk Recidive. De onafhankelijke variabele Prosociale Vrienden, de controle variabelen zijn: Leeftijd, Leeftijd bij eerste politiecontact, IQ en Dagbesteding. Hieruit kwam geen significant effect naar voren van Antisociale vrienden met politiecontact op Recidive ($\text{Exp}(B)=0.315$, $\text{Vald}(1)=0.950$, $p=0.330$). Dit betekent dat het verschil in antisociale vrienden met politiecontact tussen de 2 metingen, geen effect heeft op de kans op recidive groter. Geconcludeerd kan worden dat van mediatie geen sprake is, en stap 4 hoeft niet meer te worden uitgevoerd, en de hypothese: jongeren die sterkere bindingen met hun prosociale vrienden hebben recidiveren minder, in vergelijking met jongeren die zwakkere bindingen met prosociale vrienden hebben, kan worden verworpen.

Tabel 4.13 Logistische regressie prosociale vrienden op recidive

	B	S.E.	Vald	df	Sig.	Exp(B)
Prsociale vrienden	-1,156	1,186	,950	1	,330	,315
Leeftijd	-,080	,226	,127	1	,722	,923
Leeftijd 1° politie contact	-,173	,212	,667	1	,414	,841
IQ	-,103	,596	,030	1	,862	,902
Dagbesteding	-,197	,713	,077	1	,782	,821
Constant	3,798	4,067	,872	1	,350	44,612

5.1 Conclusie onderzoek

In dit onderzoek is inzicht verkregen in de effectiviteit van de interventie ‘gezinsgericht werken’ bij de William Schrikker Groep (WSG). Daartoe is de volgende hoofdvraag gesteld: *“In hoeverre speelt de inzet van gezinsgericht werken een rol in het terugdringen van recidive onder jongeren met een LVB, die begeleiding ontvangen van de William Schrikker Groep?”* Deze hoofdvraag is beantwoord met behulp van een aantal deelvragen. Hieronder worden de resultaten besproken en samengevat door antwoord te geven op deze deelvragen. Vervolgens worden conclusies getrokken ten aanzien van de hoofdvraag.

De eerste deelvraag² is beantwoord met behulp van een literatuurstudie en documentanalyse. Gezinsgericht werken als interventie binnen de WSG heeft betrekking op een toegepaste interventie binnen door de rechtbank opgelegde maatregelen en duurt doorgaans tussen de zes maanden en twee jaar.³ Het is een oplossingsgerichte benadering, die uitgaat van de aanwezige hulpbronnen, mogelijkheden en doelen van de jongere. Daartoe wordt het sociale netwerk in kaart gebracht, versterkt en gemobiliseerd teneinde recidive en delinquent gedrag te verminderen. Daarnaast richt de interventie zich op het versterken van de gezinsbanden en de communicatie tussen ouders en kind. De achterliggende theoretische componenten (Hirschi, 1969; Coleman, 1990; Putnam, 2000) zijn sociaal kapitaal (de hulpbronnen die mensen uit hun sociale netwerk kunnen mobiliseren om hun doelen te bereiken) en bindingen (de affectieve band of hechte relatie die mensen met hun sociale omgeving hebben).

---

² *Wat is gezinsgericht werken?*

³ Gezinsgericht werken als overkoepelende term in de literatuur heeft betrekking op interventies die zich richten op de jongere, zijn ouders en sociale omgeving met als doel het versterken van de gezinsbanden door het aanpakken van risicofactoren en het benutten van beschermende factoren (Berger et al., 2006; Buysse et al., 2010; Kea, 2010).

De tweede, derde, vierde en vijfde deelvraag⁴ zijn beantwoord met behulp van een kwantitatieve analyse van de dossiers, waarmee de hypothesen getest zijn. Daaruit valt het volgende te concluderen ten aanzien van de interventie. In algemene zin blijkt uit de analyses dat de jongeren die via ‘gezinsgericht werken’ zijn begeleid, minder recidiveren dan de jongeren uit de controlegroep.⁵ Hierbij spelen ouders een grote rol. De interventie versterkt de binding van de jongeren met hun ouders en deze bindingen verkleinen de kans op recidive.⁶ Uit de analyses bleek verder dat de interventie de bindingen met antisociale vrienden wel vermindert en dat deze vermindering de kans op recidive verkleint.⁷ De binding met prosociale vrienden bleek echter geen (significant) effect te hebben op recidive onder de jongeren.⁸

Ten aanzien van de zesde (beleids)deelvraag kan het volgende geconcludeerd worden. Zou juist is besproken dat prosociale vrienden geen effect hebben op de recidive van de begeleide jongeren. De interventie kan dus verbeterd worden door de huidige methoden en programma’s van gezinsgericht werken toe te snijden op dit punt. Hierop wordt in de aanbevelingen nader ingegaan. Het tweede punt betreft de dossiers. Tijdens de dossieranalyse viel het de onderzoeker op dat deze dossiers onderling sterk verschilden naar de mate van gedetailleerdheid. De geselecteerde dossiers verschaften voldoende informatie voor de analyse, in die zin dat zij duidelijk maakten welke invloed (positief of negatief) de interventie heeft gehad op de recidive onder de begeleide jongeren. Het ‘hoe’ was echter minder duidelijk. In de dossiers stond namelijk zelden (uitgebreide) informatie over wat

---

⁴ 2.Zorgt de interventie ‘gezinsgericht werken’ onder de jongeren voor meer bindingen met hun ouders?3.Leidt het hebben van sterkere bindingen met ouders tot een recidivevermindering onder de jongeren? 4.Heeft de interventie gezinsgericht werken een effect op binding met vrienden? 5.Heeft bindingen met prosociale vrienden en binding met delinquente vrienden een effect op de recidive onder de jongeren?

⁵ hypothese 1: ‘Jongeren die in het kader van gezinsgericht werken begeleid zijn, plegen minder delicten dan jongeren die niet in het kader van gezinsgericht werken begeleid zijn’: aangenomen

⁶ hypothese 2: ‘de interventie gezinsgericht werken zorgt voor meer bindingen met ouders vergeleken met jongeren bij wie de interventie niet is toegepast’: aangenomen; hypothese 3: ‘jongeren die sterkere bindingen met hun ouders hebben recidiveren minder in vergelijking met jongeren die zwakkere bindingen met hun ouders hebben’: aangenomen

⁷ hypothese 4a: ‘jongeren die sterkere bindingen met delinquente vrienden hebben recidiveren sneller, in vergelijking met jongeren die zwakkere bindingen met delinquente vrienden hebben’: aangenomen

⁸ hypothese 4b: ‘jongeren die sterkere bindingen met hun prosociale vrienden hebben recidiveren minder, in vergelijking met jongeren die zwakkere bindingen met prosociale vrienden hebben’: verworpen

er precies met de jongeren was gebeurd in het kader van de interventie als het gaat om de toegepaste instrumenten en technieken, de inhoud van de gemaakte afspraken en data en/of tijdstippen. Kortom, de vastlegging en registratie van activiteiten in het kader van de interventie is naar de mening van de onderzoeker voor verbetering vatbaar. Het derde punt komt voort uit de informele gesprekken die de onderzoeker heeft gevoerd met de medewerkers van de WSG. Hieruit bleek dat er onder de medewerkers behoefte lijkt te zijn aan handvatten om systeemgericht te werken met deze specifieke doelgroep. De medewerkers beschikken uiteraard over kennis en inzicht in de doelgroep, maar het betrekken van de ouders bij de begeleiding is relatief nieuw. Met name als bedacht wordt dat de ouders zelf dikwijls ook een LVB of andere psychiatrische of gedragproblematiek hebben (multiproblem families). Dit derde punt is geen onderdeel geweest van dit onderzoek en moet daarom met de nodige voorzichtigheid worden aangenomen. Aanbeveling verdient in ieder geval dat de WSG nagaat in hoeverre het personeel inderdaad behoefte heeft aan aanvullende kennis en opleiding om met dit aspect van deze specifieke doelgroep om te gaan. In de aanbevelingen wordt hier nader op ingegaan.

Ten aanzien van de hoofdvraag kan het volgende geconcludeerd worden.⁹ De inzet van gezinsgericht werken verkleint het risico op recidive onder LVB-jongeren die begeleiding ontvangen van de WSG, als gevolg van de mediërende functie die bindingen met ouders en met antisociale vrienden met politiecontact vervullen in de relatie tussen de interventie en recidive. De interventie van de WSG zorgt ervoor dat de bindingen met de ouders versterkt worden, hetgeen aansluit bij de literatuur (Bolt, 2006; Verdonck & Heck, 2002; Vogelvang, 2005). Dat sterke bindingen met ouders bijdragen aan recidivevermindering, de analyses laten immers een negatief effect zien op recidive, sluit eveneens aan bij de literatuur. Daarin wordt namelijk gesteld dat minder goede banden met ouders bijdragen aan delinquentie en dat goede banden eraan bijdragen dat de jongere stopt met zijn delinquentie gedrag (Hirschi, 1969; Sampson & Laub, 1993; Luijpers, 2000). Sterke bindingen

---

⁹ In hoeverre speelt de inzet van gezinsgericht werken een rol in het terugdringen van recidive onder jongeren met een LVB, die begeleiding ontvangen van de William Schrikker Groep?

bestaande uit ouders die het kind steunen, betrokken zijn en open communiceren, zorgen inderdaad voor recidivevermindering (Van Drie & Weijers, 2010).

Daarnaast is het zo dat bindingen met antisociale vrienden een mediërende functie vervullen, maar dat dit niet geldt voor bindingen met prosociale vrienden. Deze conclusie sluit deels aan bij de literatuur. Waar de literatuur (Brink, 2001) aangeeft dat omgang met goede vrienden de kans op recidive doet verminderen, laat dit onderzoek zien dat hiervan geen sprake is. Uit de analyse blijkt dat jongeren die sterkere bindingen met delinquente vrienden hebben sneller recidiveren in vergelijking tot jongeren die zwakkere bindingen met delinquente vrienden hebben. Deze bevinding sluit wel aan bij de literatuur, waarin onder andere door Aseltine (1995) en Warr (2002) wordt verondersteld dat er een positief verband is tussen delinquent gedrag en onderhouden van vriendschappen met andere criminele jongeren. Wanneer er in een vriendenkring jongeren zitten met delinquent gedrag, dan is de kans groter dat de jongeren delinquent gedrag onderling stimuleren, waardoor jongeren in staat zijn om delicten te plegen (McCarthy & Hagan, 1995).

5.2 Discussie

In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de sterke en zwakke punten van dit onderzoek. Als eerste de sterke punten. Dit onderzoek draagt bij aan de ontwikkeling van een interventie die momenteel nog in de kinderschoenen staat door kennis en inzicht te verschaffen over het effect van de interventie. Allereerst is in dit onderzoek bevestigd dat de interventie inderdaad kan bijdragen aan het terugdringen van recidive door middel van het versterken van de binding van de jongeren met hun ouders en het verminderen/verzwakken van de binding met antisociale vrienden met politiecontact. Daarnaast heeft dit onderzoek blootgelegd dat er nog gewerkt kan worden aan het versterken van de binding met prosociale vrienden en deze vervolgens benutten als sociale hulpbron om het risico op delinquentie te verkleinen.

Dan nu de beperkingen van dit onderzoek. In de eerste plaats betreft dit de beperkingen die nu eenmaal onderdeel zijn van kwantitatief onderzoek. Dat is namelijk wel geschikt om generaliserende

kwantitatieve uitspraken te doen op basis van statistische berekeningen, maar minder geschikt om de achterliggende mechanismen en onderliggende verschillen te duiden en verklaren. Zo is niet bij alle via de interventie begeleide jongeren sprake van een afname in recidive. Dit zou bijvoorbeeld verklaard kunnen worden aan de hand van de ingezette (of juist niet ingezette) technieken en instrumenten door de begeleider in kwestie. Ook zou het kunnen afhangen van de houding en het gedrag van de begeleider. Wellicht dat de interventie beter werkt (meer effect heeft) bij een begeleider met een strenge en confronterende begeleidingsstijl dan bij een begeleider met een meegaande en minder confronterende begeleidingsstijl, of juist omgekeerd. Op dit punt is aanvullend onderzoek gewenst (hierop wordt bij de aanbevelingen teruggekomen). Tweede beperking betreft het gegeven dat de analyses zijn uitgevoerd met behulp van een dossieranalyse waarin de variabelen dichotoom zijn geconstrueerd. Het is niet ondenkbaar dat middels een enquête meer diepgaande informatie verkregen had kunnen worden. De keuze voor dossieranalyse valt echter naar de mening van de onderzoeker te rechtvaardigen gelet op de doelgroep. Jongeren met een LVB hebben namelijk moeite met het verwerken en begrijpen van informatie vanwege hun verstandelijke beperkingen en geringe concentratievermogen. Het voorleggen van een enquête met daarin bijvoorbeeld vragen over zaken als het contact met prosociale/antisociale vrienden, de mate van communicatie binnen het gezin, etc., zou waarschijnlijk te hoog gegrepen (en zonder hulp niet mogelijk) zijn voor deze doelgroep en de resultaten verstoord kunnen hebben. Daarom is gekozen voor dossieranalyse, om de analyse zo objectief en neutraal mogelijk te maken.

5.3 Aanbevelingen

Dit onderzoek heeft laten zien dat gezinsgericht werken zinvol kan zijn om recidive onder delinquente jongeren te verminderen. Dit gegeven geeft het belang aan om gezinsgericht werken voort te zetten en toe te passen op jongeren die begeleiding ontvangen van de William Schrikker Groep. In deze paragraaf worden aanbevelingen gedaan ten aanzien van beleid en onderzoek.

Beleid

Vanwege de doelgroep, licht verstandelijk beperkte jongeren, doet de organisatie er verstandig aan om de interventie 'gezinsgericht werken' verder te ontwikkelen op het belevingsniveau van de doelgroep. Hiervoor is namelijk besproken dat de medewerkers behoefte lijken te hebben aan concrete handvatten om systeemgericht met de doelgroep om te kunnen gaan. Aangezien is gebleken dat prosociale vrienden in de interventie thans geen effect hebben op de recidive van de jongeren, is het advies om in de huidige methoden en programma's over gezinsgericht werken rekening te houden met prosociale vrienden. Daarmee kan de organisatie zich specialiseren in de interventie en zich profileren in de Jeugdzorg sector, waardoor de organisatie zich beter kan presenteren aan diverse instanties en dan met name de gemeenten die sinds dit jaar de verantwoordelijkheid voor zorg en welzijn dragen.

Deze aanbeveling wordt thans afgesloten met enkele suggesties die afkomstig zijn uit de literatuur en de praktijk over andere interventies. Zoals eerder besproken, staat systeemgericht werken als interventie momenteel nog in de kinderschoenen. Dit geldt des te meer als het gaat om systeemgerichte interventies die specifiek bedoeld zijn voor jongeren met een LVB. De onderzoeker heeft twee interventies weten te vinden, die naar zijn mening interessant zouden kunnen zijn voor de WSG om zich nader in te verdiepen: 'Jij bent Okay' en de Multi Systeem Therapie (MST). De interventie Jij bent Okay is een competentieprogramma voor jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) en ouders met psychische en/of verslavingsproblemen. Het bestaat uit een programma/interventie voor de LVB-jongeren en een zelfhulp cursus voor hun ouders (NJI, 2015). Het betreft hier twee bestaande interventies die worden gecombineerd en toegesneden op de doelgroep. Jij bent Okay bevindt zich momenteel nog in de 'testfase' en wordt ontwikkeld door het

Nederlands Jeugd Instituut. Vorig jaar is een pilot gestart, die doorloopt tot en met september van dit jaar. Naar verwachting zal eind van dit jaar de evaluatie van de pilot afgerond zijn (NJI, 2015). De tweede, voor de WSG mogelijk interessante interventie, is de MST. De MST is een bewezen effectieve en door Justitie erkende interventie (Lange et al., 2014). Recent is een pilotstudie uitgevoerd om na te gaan in hoeverre deze interventie ook geschikt zou kunnen zijn voor de LVB-doelgroep. De resultaten daarvan laten zien dat dit inderdaad het geval lijkt te zijn, maar dat de interventie moet worden aangepast om beter aan te sluiten bij de LVB-doelgroep (Lange et al., 2014). Voor zover de onderzoeker weet, is dit thans nog aan de gang. Daarom wordt de WSG aangeraden om contact op te nemen met de betreffende organisaties, de stichting Prisma in Utrecht en de Viersprong in Halsteren, teneinde gegevens uit te wisselen en na te gaan in hoeverre de MST geschikt zou kunnen zijn voor de WSG. Als het gaat om de competenties van de medewerkers. Tot slot van deze aanbeveling aandacht voor het gegeven dat prosociale vrienden geen effect hebben op de recidive van de begeleide jongeren. Naar de mening van de onderzoeker zou dit wel eens kunnen samenhangen met de moeite die LVB-jongeren hebben met het aangaan van sociale relaties als gevolg van hun beperkte sociaal aanpassingsvermogen. In de literatuur over interventies gericht op een LVB wordt in dat opzicht gewezen op de waarde van cognitieve gedragstherapie (Didden, 2007; Neijmeijer, 2008). Daarbinnen spelen eenvoudig taalgebruik, stapsgewijs werken en oefeningen om aangeleerde competenties te vertalen naar nieuwe sociale situaties een belangrijke rol (De Koning & Collin, 2007; Van Nieuwenhuizen et al., 2009). Kortom: de onderzoeker raadt de WSG aan om de volgende interventies te verkennen: Jijbent Okay, de MST en cognitieve gedragstherapie gericht op het gebrekkige sociaal aanpassingsvermogen.

Onderzoek

Het huidige onderzoek heeft zich beperkt tot één jaar. Door over een lange termijn onderzoek te verrichten, kunnen er betere en meer informatieve uitspraken gedaan worden met betrekking tot recidive, criminaliteit en bindingen onder jongeren die begeleiding ontvangen van de William Schrikker Groep. Immers, recidive kan ook op langere termijn optreden en zo kan onderzocht worden of het positieve effect van gezinsgericht werken over langere termijn blijft.

Een uitgebreid onderzoek met meer respondenten (N) lijkt zinvol. Hieruit kan beter gekeken worden welk effect gezinsgericht werken heeft op het gezin en kunnen sterkere uitspraken worden gedaan. Vanuit dergelijk onderzoek kan advies gegeven worden binnen de huidige jeugdhulpverlening. Het effect van werkende delen van gezinsgericht werken kan dan versterkt worden, zodat de Jeugdreclassering deze delen beter kan toepassen in de praktijk.

De laatste aanbeveling heeft betrekking op de onverwachte bevinding dat bindingen met prosociale vrienden geen effect hebben op de recidive onder de jongeren. Uit de literatuur is bekend dat jongeren met een LVB vatbaar zijn voor peer pressure omdat zij er graag bij willen horen en daarom zich snel laten overhalen tot het plegen van delicten. Ook gezien hun beperkte impulscontrole. Het verminderen van de binding met delinquente jongeren leidt dan ook tot vermindering van de kans op recidive, zo laat dit onderzoek zien. Dat roept de vraag waarom het verbeteren van de bindingen met prosociale vrienden niet eenzelfde effect hebben. Hier kan kwalitatief vervolgonderzoek ingezet worden om deze, gezien de literatuur, verrassende bevinding te duiden.

Literatuurlijst.

- Angenent, H. (1991). *Achtergronden van jeugdcriminaliteit*. Bohn Stafleu Van Loghum: Houten-Antwerpen.
- Angenent, H., (2004) *Opvoeding en persoonlijkheidsontwikkeling. Baarn, HB uitgevers p.111-112.*
- Adlaf, E.M. & Ivis, F.J. (1996). *Structure and relations: the influence of familial factors on adolescent substance use and delinquency. Journal of Child & Adolescent Substance Use, 5(3), 1-19.*
- Aseltine, R. (1995). *A reconsideration of parental and peer influences on adolescent deviance. Journal of Health and social behavior, 36, 103-121.*
- Bandura, A. (1977) *Social learning theory. Prentice-Hall, Englewood Cliffs NJ.*
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*, 1173–1182.
- Barnes, G. M., Reifman, A. S., Farrell, M. P., & Dintcheff, B. A. (2000). *The Effects of Parenting on the Development of Adolescent Alcohol Misuse: A Six-Wave Latent Growth Model. National Council on Family Relationships, 62, 175-186.*
- Berger, M.A. (2005). *Databank Effectieve Jeugdinterventies: beschrijving 'Families First'. Utrecht: NIZW*
- Berger, M., Bierling, I., Dam, C. van & Wijgergangs, H. (2006). *IOG-Erger voorkomen. De methodiekhandleiding. Lichtenvoorde. Forum.*
- Bijl, H. & Kea, R. (2012). *Handreiking. Systeemversterkend werken bij de WSJR. Diemen; Expertisecentrum William Schrikker.*
- Bijman, E. & Lamberix, I. (2004). *Doen kinderen wat ze zeggen? Sociale informatieverwerking bij een licht verstandelijke handicap en gedragsproblemen. Amsterdam; uitgeverij SWP.*
- Blom, M., G.L.A.M. Huijbregts, Laan, A.M. van der, (2005). *Monitor Jeugd terecht. Den Haag, Ministerie van Justitie- WODC-cahier, nr. 6*
- Blom, M. & Laan van der, A.M. (2006) *Jeugddelinquentie: risico's en bescherming. Den Haag, WODC.*

- Boendermaker, L., Lekkerkerker, L., Dekovic, M., Foolen, N., Vermeij, K. (2010). *Oudertrainingen bij de jeugdreclassering*. Utrecht: NJI en UU.
- Bolt, A. (2006). *Het gezin centraal. Handboek voor ambulante hulpverleners*. Amsterdam: SWP p. 13-21.
- Brink van den, G. (2001) *Geweld als uitdaging: de betekenis van agressief gedrag bij jongeren*. Utrecht: NIZW.
- Bunting, S., White, M., Smeaton, T. & Martin, M. (2000). *Disability services, criminal justice program. Strengthening service provision*. Melbourne, Victoria; Department of human services .
- Buysse, W., Hilhorst, N., & Broeders, A. (2010). *Gezinsbegeleiding in vrijwillig en gedwongen kader*. Amsterdam; DSP-Groep. pag. 12.
- Coleman, J.S. (1990). *Social Capital*. Foundation of social theory, Cambridge. Harvard University press p. 300-318.
- Collins, W. A. (1990). *Parent-child relationships in the transition to adolescence. Continuity and change in interaction, affect, and cognition*. In R. Montemayor, G. R. Adams, & T. P. Gullotta. *From childhood to adolescence. A transitional period (pp. 85-106)*. Newbury Park, CA: Sage.
- Collot d'Escury, A.M. (2007). *Lopen jongeren met een lichte verstandelijke beperking meer kans om in aanraking te komen met Justitie? Kind en adolescent, 3, 128-213*.
- Davis, L. (2005). *People with Intellectual Disabilities in the Criminal Justice System. Victims and Suspects The Arc of the United States*, Silver Springs, MD
- Dekovic, M. & Asscher, J. J. (2008). *Risicoreductie. interventies voor jongeren die antisociaal gedrag vertonen. Kenmerken, werkzame mechanismen en moderatoren van effectiviteit*. Den Haag: WODC.
- Didden, R. (2007). *Effectieve behandeling van jeugdigen en volwassenen met een lichte verstandelijke beperking. een beschouwing*. In: Didden, R. & X. Moonen. *Met het oog op behandeling. Effectieve behandeling van gedragsstoornissen bij mensen met een licht verstandelijke beperking*. LKC LGV / De Borg.
- Drie, D. van & Weijers, I. (2010). *Wat doet jonge veelpleger stoppen met criminaliteit. Proces, tijdschrift voor strafrechtspleging*.
- De Beer, Y. (2011). *De kleine gids; Mensen met een licht verstandelijk beperking*. Deventer; Kluwer

- Dodge, K. A., Coie, J. D., & Lynam, D. (2006). *Agression and Antisocial Behavior in Youth*. In N. Eisenberg, W. Damon & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of Child psychology: Vol. 3, social emotional, and personality development (6th ed.)*. Hoboken, NJ, US: Wiley (719-765).
- Eijgenraam, K., Boendermaker, L., Graaf, H. de & X. Moonen (2005). *Werk maken van thuis. Verslag van het ontwerp van een nieuw zorgaanbod voor licht verstandelijke gehandicapte jeugdigen*. NIZW Jeugd
- Finkenauer, C., Engels, R. C. M. E., & Meeus, W. (2002). *Keeping secrets from parents: Advantages and disadvantages of secrecy in adolescence*. *Journal of Youth and Adolescence*, 31, pag. 123-136.
- Forgatch, M.S. & DeGarmo, D.S. (2002). *Extending and testing the social interaction learning model with divorce samples. Antisocial behavior in children and adolescents. A development analysis and model for intervention (pp.235-256)*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Geenen, M. (2010). *Stoppen is afzien. Welke betekenis geven jongeren aan professionals in het proces van stoppen met criminaliteit?* PM plaats: MJG
- Geus, R. & Roelvink, L. (2004). *Verstandelijke gehandicapten in aanraking met politie en justitie. Verslag van congres over praktijkervaringen, onderzoek en beleid betreffende strafbare feiten begaan door mensen met een verstandelijke handicap*. Utrecht; NIZW.
- Groot, I., Hoop, de, T, Houkes, A. & Sikkel, P. (2007). *De kosten van criminaliteit. Een onderzoek naar de kosten van criminaliteit voor tien verschillende delicttypen*. Amsterdam: Ministerie van Justitie-WODC.
- Haans, G. et al (2004). *Methodiekboek. Ouderbegeleiding bij roldifferentiatie*, Amsterdam SWP. p 36
- Hall, J.A. (2003). Parent-adolescent conflict: an empirical review. *Adolescence*, 22(88), 767- 789.
- Henggeler, S.W., Schoenwald, S.K., Borduin, C.M., Rowland, M.D. & Cunningham, P.B. (1998). *Multisystemic treatment of antisocial behavior in children and adolescents*. New York / Londen. The Guilford Press.
- Hirschi, T. (1969). *Causus of Delinquency*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Hoffman, J. P. (2006). *Family Structure, Community Context, and Adolescent Problem Behaviors*. *Youth Adolescence*, 35, 867-880.

- Jang, S.J. (1999). *Age varying effects of family, school and peers on delinquency: a multilevel modeling test of interactional theory*. *Criminology*, 37, 3, 685-743.
- Kaal, H. L. (2010). *Beperkt en gevangen? De haalbaarheid van prevalentie onderzoek naar verstandelijke beperking in detentie (Cahier 2010-11)*. Den Haag: WODC.
- Kaal, H. L., Negenman, A. M., Roeleveld, E. & P.J.C.M. Embregts (2011). *De problematiek van gedetineerden met een lichte verstandelijke beperking in het gevangeniswezen*, WODC, Tilburg.
- Keijsers, L. (2010). *Does Your Mother Know? Parent-Child Communication About Adolescent Daily Activities*. Utrecht: UU.
- Keijsers, L., Frijns, T., Branje, S. J. T., & Meeus, W. (2009). *Developmental links of adolescent disclosure, parental solicitation, and control with delinquency: Moderation by parental support*. *Developmental Psychology*, 45, 1314-1327.
- Kleinert, H.L., Browder, M.D. & E.A. Towles-Reeves (2009). Models of cognition for students with significant cognitive disabilities: Implications for assessment. *Review of Educational Research*, 79, 301-326.
- Koolhof, R., Loeber, R., Collot d'Escury, A. (2007). *Eerst tot tien tellen! Of is dat voor LVG jongeren niet genoeg? Is de LVG-jongere extra kwetsbaar om delinquent gedrag te ontwikkelen? Onderzoek & Praktijk*, 5, pag. 15-20.
- Koolhof, R., Loeber, R., Wei, E.H., Pardini, D. & Collot d'Escury, A. (2007). *Inhibition deficits of serious delinquent boys of low intelligence*. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 17, p. 274-292.
- Kea, R. (2010). *Een verkenning van mogelijkheden voor gezinsgericht werken bij de WSJR*. Diemen; Expertisecentrum William Schrikker.
- Landelijk kenniscentrum LVG (2005). *Indicatiecriteria LVG-jeugd met meervoudige problematiek*. Utrecht; LKC-LVG.
- Koning, N.D. de & P.J.L. Collin (2007). Behandeling van jeugdigen met een psychiatrische stoornis en een verstandelijke beperking. In: *Kind en Adolescent*, 28, p. 215-229
- Laird, R. D., Pettit, G. S., Bates, J. E., & Dodge, K. A. (2003). *Parents monitoring relevant knowledge and adolescents' Delinquent Behavior: Evidence of Correlated Developmental Changes and Reciprocal Influences*. *Child Development*, 74, 752-768.

- Lange, A., Vuyst, K. de & R. van der Rijken (2014). Multi Systeem Therapie voor mensen met een LVB: een pilotonderzoek. *Onderzoek en Praktijk*, jrg. 12, nr. 1, pp. 15-22
- Luijpers, E. (2000). *Intentie tot exploratie, sociale binding en delinquente gedrag van Nederlandse jongeren*. Delft.
- Marcus, R. F. (1996) The friendships of delinquents. *Adolescence*, 31 (121), 145-159.
- McCarthy, B. & Hagan, J. (1995). *Getting into street crime: the structure and process of criminal embeddedness*. *Social Science Research*, 24, 63-95.
- Meeus, W., Akse, J., Branje, S., Bogt, T. ter, Engels, R., Finkenauer, C., Exter-Blokland, E. den, Hale, W., Raaijmakers, Q., & Spruijt, E. (2002). *CONAMORE: CONflict And Management Of Relationships*.
- Moffit, T. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy, *Psychological Review*, 100 (4), 674-701.
- Neijmeijer, L. (2008). *Zorgprogramma voor gedetineerden met een lichte verstandelijke beperking (LVG)*. Trimbos Instituut
- NICIS (2010). *Instituut psychische en LVB problematiek*. Den Haag; ministerie van VROM.
- Nieuwenhuijzen, M. van, Orobrío de Castro, B., Wijnroks, L. & A. Vermeer (2009). Social problem-solving and mild intellectual disabilities: Relations with externalizing behavior and therapeutic context. In: *American Journal on Intellectual and Developmental Disabilities*, 114, p. 42-51
- NJI (2015). *Jij bent Okay: competentieprogramma voor jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) en ouders met psychische en/of verslavingsproblemen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Patterson, G. (2005). *The Next Generation of PMTO Models*. *The Behavior Therapist*, 28, 25-32.
- Ponsioen, A. & D. Verstegen (2006). Het IQ en het sociaal aanpassingsvermogen. *Onderzoek & Praktijk*, 4(2), p. 5-11
- Rikveld, E. et al (2009). De ouder als partner. De rol van ouders van jonge risicokinderen tijdens opvang, zorg en onderwijs. Amsterdam SWP uitgeverij. P. 18-75.
- Spanjaard, H. & Haspels, M. (2005). *Families First. Handleiding voor gezinsmedewerkers*. Amsterdam, SWP. P.27-29.

- Stice, E., Ragan, J., & Randall, (2004). Prospective Relations Between Social Support and Depression: Differential Direction of Effects for Parent and Peer Support? *Journal of Abnormal Psychology*, 113, 155–159.
- Simons, R. L., Johnson, C., & Conger, R. D. (1994). *Harsh Corporal Punishment versus Quality of Parental Involvement as an Explanation of Adolescent Maladjustment*. *Journal of Marriage and the Family*, 56, 591–607.
- Santrock, J. W. (2007) *Adolescence*. New York: McGraw-Hill.
- Sampson, J., & Laub, J.H. (1993). *Crime in the making*, Cambridge: Harvard university press.
- Sutherland, E.H. (1947). *Principles of Criminology* (fourth ed.). Philadelphia: J.B. Lippincott.
- Stattin, H., & Kerr, M. (2000). *Parental monitoring: A reinterpretation*. *Child Development*, 71, 1072–1085.
- Stoolmiller, M. (1994). Antisocial behavior, delinquent peer association and unsupervised wandering for boys. Growth and change from childhood to early adolescence multivariate behavioral research, 29, 285.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2001). *Rapportage ouderen*. SCP, Rijswijk.
- Tong Sang, M.N., Klijn, D., Cleef, M.E.F., Jongman, E. (2009). *FFPS een gezinsgerichte aanpak in de jeugdreclassering. Tussenrapportage december 2009*. Amsterdam: De bascule.
- Tweede Kamer, vergaderjaar 2009–2010, 32 015, nr. 9
- Van Dijke-Reijnoudt, P.A.J., Seldenrijk, R., & Stolk, J. (1995). *Ons kind heeft een verstandelijke handicap. Een christelijke handreiking bij de opvoeding*. Leiden: Uitgeverij J.J. Groen en Zoon.
- Van Nieuwenhuijzen, M., Orobio de Castro, B. & Matthys, W. (2006). *LVG jeugdigen. Specifieke problematiek en behandeling*. Utrecht: Landelijk Kenniscentrum LVG.
- Verdonck, F. & Heck, R. (2002) *Gezinsbehandeling. Met het gezin op zoek naar nieuwe wegen*. Amsterdam: SWP. P. 19–47.
- Vogelvang, B. (2005). *Handboek Methode Jeugdreclassering*. Utrecht: MO Groep.
- Wittebrood, K. (2006). *Slachtoffers van criminaliteit. Feiten en achtergronden*. Den Haag: SCP.
- Weerman, F.M. (1998). *Het belang van bindingen. De bindingstheorie als verklaring van verschillen en veranderingen in delinquent gedrag*. Faculteit der rechtsgeleerdheid, Groningen.

- Wartna, B., Blom, M., Tollenaar, N., Alma, S., Essers, A., Alberda, D., Bregman, I. (2009). *Recidive 1997-2006. Ontwikkelingen in de strafrechtelijke recidive van Nederlandse justitietabellen*. Den Haag: Ministerie van Justitie- WODC.
- Wartna, B. & Tollenaar, N. (2006). *Recidive 1997-2003. Ontwikkelingen in het niveau van de strafrechtelijke recidive van jeugdige en volwassen daders*. Den Haag: WODC.
- Wright, P., Cullen, F.T., & Miller, J.T. (2001). *Family social capital and delinquent involvement?*, *Journal criminal justice*, 29, p.1-9.
- Warr, M. (2002). *Companions in crime. The social aspects of criminal conduct*. Cambridge. Cambridge University Press.
- Werner, E.E. & Smith, R.S. (2001). *Journeys from childhood to midlife. Risk resilience and recovery*. Ithaca/London: Cornell University Press.
- Zoon, M. (2012). *Kenmerken en oorzaken van een licht verstandelijke beperking*. Utrecht: NJI